

ОЙДИН ҲОЖИЕВА

ДОСТОНЛАР

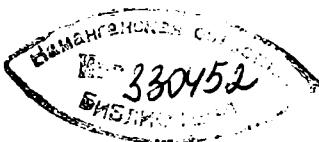
ОЙДИН ҲОЖИЕВА

ДОСТОНЛАР

Тонкет

Ғафур Гулом шомидаги Адабиёт ва санъат нашириёти

1980

X 70403—31
 M 352 (04) — 80 64—80 4702057020

КЕЛИНЧАҚ

Қўнгироқ чалипди.
Бошлапди бюро.
Шивир-шинвирлар ҳам тинди ниҳоят.
Хонанинг тўрт бурчи тўрт қитъа гўё,
Фақат ғолибона юарди соат.

Ўрнидан қўзгалди Орзихон сипо,
Ёқа тутмаларин тузатган бўлди.
Садафсои қамчисин эркакларнамо
Қизил етигнинг қўнжига солди.

Қисқа-қисқа жавоб бермоқдайди у,
Саволлар ёғилар эди бетиним.
Қалбида ўзгача руҳият, туйғу,
Туйғудан юраги билмасди қўним.

Орзихон сўзларди дадил, олмай тин —
Унинг сўзларини тинглар коинот.
Сўзга сўз уланиб борарди... Лекин
Элакка қолганда... Наҳотки, наҳот?

Орзихон сўзларди, ҳамма гўё тин —
Олмасдан тингларди термилган ҳолда.
Тили калимага келмади лекин
«Оила аҳволи...» деган саволда.

Қаддин буқмаган у тақдир олдида,
«Беваман» демакка бўйни ёр бермас.
«Лхир билнб туриб, сўрамоқ нега,
Сўраманг!» — демайди ҳеч ким бу нафас.

Қувонч билан қайғу келса юзма-юз,
Сабрдан бошқа не тургай ўргада?
Хонага ёприлди сағирдай маъюс
Фаридона йиллар битта лақзада.

II

Кетди у.
Ортида қолди ёр-ёр,
Йўлларини тўси акс-садоси.
Қолди ҳовли узра парвона анҳор,
Қолди келинликнинг маъсум дунёси.

Сарғайиб тахмонда қолди зарпалак,
Қатимлар эшилиб қилди илтижо.
Остона ҳатлади беҳис, беюрак,
Олган тугунида баҳт бордай гўё.

Кетди, кипригига инмай қатра нам,
Қўпириб ётса ҳам лим-лим дарёлар.
Кетди қайнонанинг багридан санам,
Кўнглини юмшатмади таскин, дуолар.

III

Ҳаводай ёйилнб кетди бу хабар:
«Гулликни ихтиёр этмиш Орзихон».
Таъналарга тўлиб ўтди шом-саҳар.
(Таънали нигоҳлар, о, ёмон, ёмон!)

Онаси қўймайди: «Бора қол, болам,
Песшангда бўлса қайтиб келгай ёр».
«Энди қай юз билан бораман, онам,
Менда ҳам лафз бор, бордир номус-ор!»

Ҳар куни ҳасрат бошлар онаизори,
Кўзларига тўлар жиққа-жиққа ёш.
Орзижон, (онаиниг ором, озори!)
Ахир, чегарасиз эмас-ку бардош!

Сўзларида тўла гина, кесатиқ,
Истеҳзога ўхшар эди кулгани.
Хатто гўдакка ҳам боқолмайни тик,
Ипакдай эшилган Орзихои қани?

«Қанотига қайтиб келсаму буткул,
Наҳот шод бўлмаса жоним волидам?»
Ялт этган умиди бўлди-ю чил-чил,
Илк бора қақшади тақдир, толедан:

«Қувонч ва қайғу ҳам чақмоқ бамисол,
Парчалаб ташлайди ҳаётни ҳатто.
Мен ишуд, сизга ҳам келдимми малол,
Онам, таъналардан недир муддао?»

«Яшаб ҳам нетардинг, қизим, бемақсад,
Тул хотин аталиб ўн саккизингда?..»
«Шундайми, онажон... Шошилманг фақат...»
Уч олмоқчи бўлди ўзи ўзидан!

Ерда судралмасин дея соchlарин
Юради доимо солиб чўнтакка.
Бўйипга ўради қора соchlарин,
Тақалғанди пичноқ бориб сўякка.

Қўлдан кетди мадор, қолмали ҳоли:
Юрак тишрчилар, бўғилар нафас.
Эшикка урилди баҳор шамоли,
Кулоққа чалинди олисдан бир сас.

Билмас, эшитгани қўшиқми, бошқа?
Билар, билагининг оғриб толгани.
Билмас ҳануз, кириб шунчалар ёшга,
Ўша куни қандай омои қолгани...

IV

Далалар ям-яшил, гуркираб туар,
Барг-барг ялииз терар қизчалар қий-чув.
Наврўз деб келинлар кўк сомса тугар,
Хуштаъб кўсвига ёқмоқлик учун.

Сумалак сайлига шошар қизларжон,
Навиҳолга ўхшаб кетар қомати.
Соҳиллар ним яшил, сабзадай осмон;
Баҳор ранг сурмаган ҳеч ер қолмади.

Орзихон қўлида қирмизи лола,
Бироқ суйганининг туҳфаси эмас.
Гуррас ўтиб кетди бир тўп қиз бола,
Ўнинг юрагида уйғотиб ҳавас.

Булбулнинг хониши — гул учун ёлгиз,
Еллар учунгина толлар шивири.
Севганига атаб кашта тикар қиз...
Фақат... тенг сочилар қуёшнинг нури.

Наҳот шу нурдан ҳам ололмас баҳра,
Қалбдан ҳис этолмас рангин оламни?

Тўқигаи қўшиғин кимларга айтар,
Кимларга айтади шодлигин, гамии?

Энди йўлиқдими муҳаббат дарли,
Энди фул ундими бу заранг тошда?
Юраги, қайтмас, дер, кутмагил мардинг,
Умиди, кутгил, дер ғарқ бўлма ёшта!

Бу севги йўлини тутмоқ бор, аммо
Ким ҳам қайта олур ундан терс томон?
Унинг измидадир азалий дунё,
Қадимий коюот, паники иисон!

Бу йўлдан буюклик топарсан, ёким —
Юз тубан кетарсан беному ишсои.
Бу йўлда қолади бир ҳовуч ҳокинг,
Ё бўлиб қоларсан ўлмагувчи жои!

V

Сутдайин тишиқ кечা,
Шабада кезар гирёи.
Чигал хайлар ичра
Қатим тортар Орзихон.

Қаварган бармоғига
Чим-чим санчилар игна.
Қоврилиб ўз ёғига,
Хўрсинарди жимгина.

«Нурсиз сайёralар ҳам,
Порлар охири бир кун.
Сўйла, юлдузим, мени ҳам
Бўлгумми бағри бутун?»

Излагани қайсиdir?
Энг ёруги эҳтимол.
Юлдузлар милдири-милдир,
Бўлгани шу — гунг ва лол.

Улар билмас, Орзихои
Уйқуси не учун тарк.
Унинг қалби бу замон
Титраб турган ожиз барг.

Хой, Орзижон, Орзижон,
Бир дамгина ором ол.
Иўқса, куйдирап фифон,
Эриб битма шам мисол.

Сўнган хаёл сингари
Хира тортар шамчироқ.
Орзининг киприклари
Туташар вазмин, чарчоқ...

VI

Ниҳолни ҳар ёнга тебратар бўрои,
Чим кўрмаган сувда бўлмайди тўхтам
Гар севгп солмаса қалбига туғён,
Фироқ бўлмасайди, балки Орзи ҳам —

Баъзи аёллардек қилиб кўз ёши,
Калава ўраш-ла ўтармиди ё?
Ёлизлик кемириб ёки бардошин,
Хасдек супурарди ҳаёт бепарво?

Меҳнат қучоғига отилди Орзи,
Қуйган ҳисларини сочди далага:

Далалар — қувончу бахтга тарози,
Далалар кўмилмас қайғу нолага!

Далалар бағри кенг, эмас тангу тор,
Ҳиммати ҳам унинг шунга яраша.
Меҳрини берганга кашф этар баҳор
Ва баҳор бағрида ўзи ҳам яшар.

Гоҳ эгат бошида ўтириб ёлғиз,
Маъсум ғўзаларга айтади дардин.
Гўдакдай ғўзалар гебранар маъюс,
Уларнинг қўлидан не ҳам келарди?

VII

Битта томорқанинг ҳаракатида,
Сув боғлаб, бар уриб юрган Орзихон,
Бугун сенинг раис деган номинг бор,
Бу кун ташвишларинг ортгани аён.

Тақилмасдан қолди сочпопуклари,
Ипак тугунида қолди тилла қош.
Отга қамчи босар салтлар сингари,
Зап раис дейишар уни кекса-ёш.

Эсидан чиқарди ёлғизлигини,
Ташвишлар, ташвишлар дардига дармон.
Унугандай сезди ўксизлигини,
Кўпчилик ишига бўлиб андармон.

Фарзандин ўкситиб қўйғанда ҳаёт,
Гоҳ яна онадек силар бошини.
Ювошгина қизни айлади шаддод,
(Ёмғир ялтиратар дала тошини).

VIII

Теграсига битиб байту тилаклар,
Балки тиккандир у минг битта белбоғ.
Ингиқсиз қолади ўрам ишаклар,
Тонгда келинчакни элитар мудроқ.

Тўлқинли оқармиши ҳудудсиз уммон,
Чиқармиш оқ ёлли отда чавандоз.
Оқ гуллар сочармиш Орзихон томон,
Гулимни чакканга тақ, дермиш холос!

Орзихон қўуллари қолар муаллақ,
Билагин тутолмай кетар ул ботир...
Сапчиб турар.
Оlam шуълаларга гарқ,
Қуёш ҳолсизгина қўр сепаётири...

Тушмиди? Кошкйди туш бўлса агар!
Хаёлми? Хаёл ҳам дёёлмас киши!
Тун ўринин тоиг олган каби сарбасар
Равшан кўринарди унинг кечмиши.

IX

Иссиқ деб бетнга упа чашламас,
Дала кезади у авжи пешинилар...
Кетмонлар гурс-гурси тинар бир нафас
Қўлин белга тираб қарап келинлар.

Бир лаҳза ҳордиқни этиб ихтиёр,
Сояга шошилар йигитлар, қизлар.
Бошланар асқия, ўйин ва гулёр,
Сўз бўлиб учади қалбдаги ҳислар.

(Тўқликка ярашар деганилар шўхлик!)
«Бу кўнглим синса гар тўлиб куйларми?
Санамо, санамо, кўзлари ўтли,
Сенингиз турмушим тотли бўларми?»

Зимдан қараб қўйиб бири бирига,
«Шундай, ҳа!» деб қизлар қилишса имо,
Раис хабардору улар сиридан,
Аммо, қош чимириб, ўтар доимо.

Орзикон койирмп уларни ишқақ?
Ганирса, хивчиндай чарс ботар сўзи.
Ноўрин даккига равомидир қалб,
Уларни рапжитса, эзилар ўзп.

Қуёш ҳам бир лаҳза тин олар балки,
Тун бўлса, қушларда уйқу ташвиши.
Тиниб-тичирикли бу аёл халқи
Елкасида турса уй-рўзгор иши?

Ишу игиасида ширмой ионгача
Уиниг қўлларида тонар сарангом.
Баъзан кашта тикар ошиоқ тонгача,
У шундай, меҳнатдан тонади ором.

Буларни раиса билмай, ким билар,
Аёллар ташвиши ахир бошида.
Уларсиз қизирип ўйни-кулгилар,
Барака бўлурми колхоз ошида?..

X

Қамчидай жувон, деб аташар уин,
Ўйлашар, бегона унга қайғулар.
Гарчанд, кўп йигитлар уиниг мафтуни,
Билмаслар, дилида қанча туйғулар.

Тошии эритади гоҳ муруввати,
Ушлаган еридан кесар бу жувон.
Дерлар, қаҳри кўпу, озроқ шафқати,
Наҳот бешафқатдир аёл деган жон?

Асрий музликларни эритар қуёш,
Маъдан сим-сим эрир оташ тафтида.
Томчи чўқийверса тоғ беролмас дош,
Бундан ҳам буюкроқ, аёл қалбидা —

Туйғу бор, ҳаётнинг хамиртуруши,
Йўқса, нуқта каби сокиндири йиллар.
Йўқса, бефарқ йилнинг баҳори, қиши,
Бу туйғу аёллик меҳри дейилар.

Уни сийламади севгида ҳаёт,
Йўқ кимса ишқини солди қалбига.
Яна, у келмас, деб эслатар бот-бот,
Орзининг бағри тош бўлмасин исга?

Бир парча «қора хат» жўнатиб аввал,
Ортидан муҳаббат бергандай тақдпр,
Икки қасос унга келса галма-гал,
Бас, Орзи багри тош бўлмасми ахир!

Ўша қофозгами тўксин дардини,
Қофоз унингиз ҳам тортгани-ку қора?
Қайдан излаб топсан ахир мардии,
Кечиккан севгисин қиласни ошкора?

Келмас у, деманг-да айтингиз, еллар,
Қайдадир севгинга зор кетган юрак?
Қай томон учирди бебошвоқ йўллар,
Хок-пойи қанладир, берингиз дарак!

Қабрида бормикан бирор мармар тош,
Ё ҳануз номаълум аскар саиалар?
Гул ташлаб ўтарми бирор қаламқош,
Ўпарми, ўғлим, деб қабрин оналар?

Рост бўлсайди агар сеҳру мўъжиза,
Жимит қушча бўлиб учса Орзихон!
Тундайин сочларин қабр узра ёза,
Ёш тўкиб, тўкилиб деса: Ёр, уйгон!

Бир лаҳза бўлса ҳам уйгонса кошки,
Айтиб, улгурса бас «севдим» сўзини.
Оғир бўлмасмиди соғинчи, ишқи,
Енгил сезармиди андак ўзини...

XI

Кузак кирганида бошланар тўйлар,
Қўлларнинг ҳам андак юмшар қадофи.
Олами қалқитар шодумон кўйлар,
Туну кун ўчмайди қишлоқ чирофи.

Чилдирма созига жўрдир қарсаклар,
Мис баркашда ҳовур сочиб турар чўғ
Кимдир раисани ўйинга чорлар,
Шох ташлаб ўйнар у гўё дарди йўқ.

Ўйнаб ол, Орзижон, ўйна беармон,
Дилдаги ҳижронинг тўкилиб кетсин.
Рақсингдан тўйчи ҳам, онаиг меҳрибон,
Шоир қалами ҳам ўргилиб кстсин!

Қошкийди ҳамиша шод бўлса шундай!
«Келин тушди»ларга чорласа ёр-ёр,

Қўзларига алам чўкар тутундаи,
Билагида тамом қолмайди мадор.

Аллалар таралгани дарвозалардан
Ўтганида сен бўлар кўзларин ёши.
«Бешик тўйга» деган овозалардан
Бошида айланап ёргуchoқ тоши.

XII

Мени тинчитмади илҳом, ҳаяжон,
Орзихон дардларин титдим бесўроқ.
Балки бу байтларии ўқиган ҳамони,
Юрагига яна чаиг солар фироқ.

Унинг туйғусидек отапин бир шеър
Ҳали битмагандир биронта қалам.
Шундай ҳароратда ёнса шеър агар,
Кул бўлиб қоларди ҳатто қофоз ҳам.

Битганларим унинг дардидан улуш,
У қалбда хотира ётар қатма-қат.
Хотиралар эса жонсарак бир қуш,
Қанот қоққач, қўндиromoқлик мashaққат.

XIII

Оналар! Орзунгиз чаман боғ эрур,
Ҳаётга ранг бўлмиш зиёга монанд.
Гоҳ ширин орзунгиз аччиқ доғ эрур,
Бахт деб тутганингиз гоҳида кулфат.

Улоқ деса, отиҳ минар чаваидоз,
Кураш деса, беллии боғлайди ботир.
Тўй деса, оналар кўпгли бўлиб ёз,
Қўша дастурхонга тугади патир.

Тўй десса эсига тушар ёшлиги,
Келин бўлиб тўрда сузилганларп.
Сирли ҳаяжони, завқлар тошқини,
Гоҳо барг мисоли узилганилари.

Зотан опалардек йўқ кечирувчан,
Қаҳрига дош берар қайси бир одам?
Оналар ёш тўкса чайқалар чаман,
Чайқалар кўк қулааб тушгудек, олам!

Опа деб, юзига қўёлмай оёқ,
Орзихон соchlарин ўрдирди майда.
Уни келин деди бегона қишлоқ,
Қадамларин босди бегона жойга.

Қайнона дер, бори олам сеники,
Орзу-ҳавасларим, болам, сеники!
Армонимда қолган даври давронлар,
Ризқу насибаю бол ҳам сеники!

Илк бора ёrim деб эркалаб Пўлат,
Келиннинг бошига солганда рўмол,
Орзихон турарди жонсиз бир сурат,
На маъюс эди-ю, на эди хушхол.

XIV

Далани яшнатган сухсур келинчак,
«Келин чорлади»лар гули — Орзихон.
Қизлар — тўп лола, у — ягона чечак, —
Дея таърифинн қилдилар достон.

Қанчалаб аёллар қилдилар ҳавас,
«Бахту тахтликкина сепли келин», — деб.
Сеп уйни безатар, дилни безатмас,
Орзихонга севги бўломмади сен!

Уннинг лабларида ўйнамас ханда,
Салом ҳам қилмади эрига бир бор.
Ҳар гал Пўлатжонга кўзи тушганда
Бодом қовогидаи ёғар эди қор...

Ажиб чироїй бердинг, бердинг сарв қад,
Кўзга деб сурмалар этдингу ижод,
Биргниа юракни айт, эй табнат,
Севгисиз, севгисиз яратдинг наҳот?

XV

Уйқулар патмисол тўзгиди саҳар,
Еллар гувурида ҳижрон дараги.
Қолди тутилмасдан даста белбоғлар,
Билагузук кўрмай қизлар билаги.

Севги қадрин англаб етмасдан бугун
Хайр-хўш дейдими ойдай келинлар?
Қошлар орасига bemavrid тугун
Тушар бўлди наҳот, дейди кўнгиллар.

Айрилиқ нелигин биларми Орзи,
Ё писанд қилмади билганида ҳам?
Пўлат зиммасида йигитлик қарзи:
Она, юрт ва сенинг ҳимоянг, санам!

Сен нечук, қийиққа патирлар тугиб,
Сенсиз совиб қолар ошим, демадинг?
Намозшомгул каби уйгоқ тонг кутиб,
Сизсиз сел бўлади ёшим, демадинг?

XVI

Тўкилмасдан сандиқдаги
Шоҳи белбоғ оҳори,

Олисларда, олисларда
Кутар Пўлат баҳорин.

«Үигим-тушимда ҳаминафас
Йўлда қолгани орзум, ёр,
Биттагина, ҳа, кўн эмас,
Биттагина арзим бор:

Чироқсиз қолмасин хонам,
Хўп де, тўлдирик кўнглимни!
Ўксимасин ота-онам,
Билдирима йўқлигимни.

Ўғлиниг оқ фотиҳа тилар,
Меҳрибоним, онажон!
Олдда синов сўрар йиллар,
Ортга қайтмас бу ўғлони.

Хуш қол эиди, Тошравотим,
Эй, тикаилии йўлкалар!»
Жангга тикди ўз ҳаётини
Юк кўрмаган елкалар...

XVII

Кўракчувимоқдан иозик бармоқлар
Сарфайнб кетарди қўйгандай хино.
Хира нур сочарди осма чироқлар.
Шуни ҳам талашмоқ бўларди дунё!

Куни кеча кетмон дастасин ёриб,
Тошдай кўсакларни савардик аввал.
Бармоқ ситилгунча чувиридик ҳориб,
Уйга тарқалардик тоиг отган маҳал.

Кечаги кунидан шунча олислаб,
Ироқлаб кетгаңда бугуиги иисони,
Нечун Орзи юрар ўтмишин излаб,
Нечун хаёллари гоҳ-гоҳ паришон?..

Фарзаанд дөғин ўзга фарзаанд олади,
Ақаининг ўрнини билдири мас ука.
Гул сўлса, ўрнида ғунча қолади,
Ёр кетса, ёр кетса... ҳаётинг тилка!

Қирқилган томирдай зирқирап қалбинг,
Туйгуларинг кулга айланар гўё.
Қошингда минг жилва қилару, лекин
Ерингни қайтариб беролмас дунё!

XVIII

Тоб ташлаб чарх каби айланди йиллар:
Кунлар ҳафталарни ўтди тортқилаб.
Рутубатга тўлиб кечса ҳам кунлар,
Беш йиллик фироқни кетди орқалаб.

Яна уй тўрида келинлар сулув,
Таъзим қилишганда яшиади кўзлар.
Қалбида қулф уриб сирли бир туйғу
Ойнадан ийманиб қаради қизлар.

Яна суюнчига тутилди белбог,
Шоҳи рўмолларнинг тахи бузилди.

Хушхабарга тўлди кичкина қишилоқ,
Чамандан шудрингли гуллар узилдн.

Лек, гужум дарвоза, ўигиб ранглари,
«Суюнчи» деганини кутгар паришон.
Билмасдан Пўлатнинг келмас, келарин,
Лоқайд юрар эди келнн Орзихон.

Келинлик бурчийди бу даргоҳ аро
Уни ушлаб турган ягона тугун.
Кўзларин чирт юмиб кетарди, аммо
Қайнонасин этмай дер эди дилхун.

Ўғилдан бўлмагач пому нишона,
Келинга розилик берди муштипар.
Борми бундан ўзга чора, баҳона,
Икки дпл бир ип-ла уланмаса гар?

Сўнг кетди,
Ортида қолди ёр-ёр,
Йўлларини тўсди акс-садоси.
Қолди ҳовли узра парвона анҳор,
Қолди келинликнинг маъсум дунёси...

XIX

«Насибаси улуғ, бахти ҳам бекам,
Унинг йўриғида каттаю кичик.
Ҳамманинг дардига топади малҳам,
Топади, ҳаттоки жонидан кечиб».

Xal
Фақат ўзига тополмас чора,
Кимгадир интизор, қутлуғ әшиги,

Гоҳ кўнгли тоғдайин, гоҳида пора...
(Дардинг бўлмас экан катта, кичиги!)

Гоҳ дейди: «Нораво ишқдан демагим,
Йиллар зулфимгача кетди оқ сочиб.
Қирқ битта баҳорнинг тотдим намагин,
Кўз олар чиройим ҳам кетди кўчиб».

XX

Энди-чи...
Пўлатга Орзи итизор,
Айтмоқчи бўладп арзу баёни:
Лой кечиб ўтгани ёмгири баҳор,
Дилда ардоқлаган сирли дунёни —

Айтмоқчи бўлади...
Наchora, ўтмиш
Минг бир таҳрирда ҳам асли қадимдай!
Биргина илинжи — эртанги кутиш,
Биргина илинжи сўнгги қадамдан...

XXI

Қириб келди яна қўнгироқ,
Қалапатра бўлган хаёлга!
Бир дақиқа ўтдими бу чоқ,
Ё ўтмади?
Сўнгги саволга...

«Орзи, сенга буничалар иззат...
Арзирликми қилган ишларим?
Шараф сенга, эй ҳалол меҳнат,
Қишлоғимнинг мард кишилари!

Кўзларимни тўсса-ю зулмат,
Ўзин сенсан қиласам тасаввур,
Юрагимни кемириб кулфат,
Ҳаётимда қолмас эди нур.

Бирнас мени этманг томоша,
Йиглаб олай қувонганимдан!
Сизлар билан ошкор ҳамаша
Хўлу қуруқ ёнолганимдан!

Иўлингизга тўқдим меҳримни,
Яхши сўзим аямадим ҳеч.
Сизга сочдим гоҳо заҳримни,
Қора рангга бўялмадим ҳеч!»

Салим бобо — кекса коммунист —
Вазмини туриб сўз олди, ана.
Нигоҳида ўзгача бир ҳис
Ва иутқида таниш тантана.

«Ёзинг!
Келинчак дениг!
Қувонсин қизим!
Партбилетин беринг қўлига.
Хурсанд бўлсни, ёришсан юзи,
Мағрур юрсии юрган йўлида!»

XXII

У йўл олди даласи сари,
Ташвишлари бошланди эиди.
Пахтазорининг ойдин нурлари
Қипригига ёш бўлиб қўнди.

Заранг ерлар энди пахтазор,
Эниди сойлар ўрнида уммои.
Хоналарга улашиб баҳор,
Завққа тўлиб янграйди ёр-ёр.

Кўнгилнинг бир тилими ҳилол,
Кўнгиллардай бу кеч чароғоп.
Қексайгандай туюлар ҳаёт,
Яшарганга ўхшайди жаҳон!..

1967

НОЗИК

(Ўтмисидаи)

Тошравотнинг қоқ ўртасидан —
 Оқиб ўтар эди Зарафшон.
 Гуркираган баҳор фаслида
 Тошиб кетар эди Зарафшон.

Омонат уй туарді, асов —
 Тиншіб-тинмас дарё бўйида.
 Унда яшар келни ва куёв,
 Эртан кунинг орзу-ўйида.

Довруқларп достон чавандоз,
 Пойгаларнинг лочини — Расул.
 Келин эса — Нозик, хушвоноз,
 Гўзалликда танҳо эди ул.

Эмас эди куёв бадавлат,
 Рўзгорида гоҳ у, гоҳ бу кам.
 Суяничиги биргиша меҳнат,
 Юрагида эса битта гам.

Ёри ўксеб қоларкан гоҳо,
 Қўша-қўша узугим йўқ, деб.
 Қололмайши бунга бепарво,
 Йигит бағри ёнаркан чўғдек.

«Шодликларнинг бўлсени бир жаҳон,
 Ғамларингдан қолмасин асар!»—

Дея отга минди Расулжон,
Нозик уни қувнаб кузатар.

«Қаламқошим, фақат сен учун
Олиң сафар этдим ихтиёр.
Мен қайтамаи, ҳа, қайтганим кун
Бўлажаксан чиндан баҳтиёр!

Эмиш: катта тилла кони бор
Кармананинг яйдоқ чўлида,
Белбоғ бергил белимга, дилдор,
От сурайин омад йўлида!

Келган кушим бўйинг баравар,
Бошгинангдан тилла тўкарман.
Бармоғингга ҳақиқу гавҳар —
Кўша-қўша узук тақарман.

Агар етти ойда қайтмасам,
Мард эмасман — шу йигит сўзим!
Кўнгил узма, йиғлаб юрма ҳам,
Йўлларимга қара, ёлғизим!»

Бир дам оқмай турар Зарафшон,
Саёз жойдан кечиб ўтар от.
Қамчи, қамчи босар Расулжон,
От учади чиқариб қанот...

Яна дарё жим-жит оқади,
Ташвишлардан, ғамлардан халос,
Нозик унга қўрқиб боқади,
Юрагига тушар бир ҳарос.

Расулжоннииг кўйида
Нозик ҳамон бетоқат.

Сизот сувдай сирғалиб,
Оқиб кетди етти ой.
Гоҳ сиргадай сарғайиб,
Баркаш бўлиб ўтди ой.

Қайтди-қайтди турналар
Яна она юрт сари.
Дарё узра сирнанар
Навбаҳорнииг сллари.

Нозик дер: «Софинч-оҳим
Томди ёвғон ошимга.
Саломат кел, илоҳим,
Елғизгина бошимга!»

3

Типчитай деб дард, эҳтиросин,
Овутай деб соғиничин, жўшиб,
Зарафшонга боқару Нозик
Ҳорғингина айтади қўшиқ:

«Дурлар олиб келгин десуича,
Кесилмасми эди тилгинам?
Етти ой деб кетдингми шунча,
Билмам сенга элтар йўлии ҳам,
Уча олмайман!

Эй, Зарафшон, наҳотки сенинг
Тўлқинингда қайтмас у куилар?
Үртамизга тушган тугуниниг
Учи қайда? Ечимсиз улар,
Еча олмайман!

Айри йўлда қолдикми, тўрам,
Эҳ, у йўллар икки қутбдир.

Қалбимизда битта бедод гам,
Битта армон занглаб ётибдир,
Кеча олмайман!»

4

Келмади бағри тош,
Юрак-багри бўлди сув,
Соб бўлдими бардоши,
Фол очинг деб келди у.

Фолбии кампир кўзгуга
Боқиб турди-да узоқ,
Сўнг сўйлаб берди унга
Не сир кўрганини шу чоқ:

«Қизгинам, исчонангда
Бор экан етти ўғлон.
Хув, ана остоинагда
Хумоюн кўрдим аёи.

Билсанг агар, Расулжон —
Туни уйгоқ ўтармиш.
Учмоқ бўлиб сен томон
Кўкдан најот кутармиш.

Рустами достоин мисол
Расул иши ўиг келар.
Олиб узук, заррўмол,
Етти кундан сўнг келар».

Бир жуфт қашқар балдори
Қаминирга ташлаб кетди.
Хира тортди фироғи,
Умиди яшинаб кетди:

Дарё тўлқини бу он
Тебранган етти бешик.

Уларда етти ўглои...
У алла айтар жўшиб:

«Чимилиниңда бўйинингга мос
Бир сарвар қиз сузиленин-о, алла-ё.
Сени кўрса гуллар қийғос
Банд-бандидан узилсин-о, алла-ё!

Бўйнимдаги шода маржон
Ерга кетди сочилиб-о, алла-ё.
Ўглим тулпор мингай замон —
Йўллар кетсии очилиб-о, алла-ё!»

5

Умидлари сиғмас бир сўзга,
Битта сўзга сиғмас армони,
Таянчи йўқ умиддан ўзга,
Дардлари ҳам дарднинг ёмони.

Ёнрилади яна пушаймон,
Ўз-ўзини кечиролмас у:
«Дурлар керак эмас, Расулжон,
Омон келсанг — менинг баҳтим шу!»

Елдек учиб ўтди етти кун...
Тақдиридан бўлиб порози,
Фолбин каминир олдида бугуи
Нажот сўраб турибди Нозик.

Олиб келди ярим коса сув,
Унга туз ҳам ташлади каминир.
Сувга узоқ боқиб турди-ю,
Сўнг кўрганин айтди бирма-бир:

«Пок бўлармиш оқар дарё
Авжи ҳамал келганда.
Тўлқинига сирли зиё —

Тушармиш ой тўлганда.
Ихлос билан узук тутсанг,
Нур тушса узугингга,
Тирик бўлса гойиб кимсанг
Кўринади кўзишигга!
Агар ўнгдан келса фолинг,
Кўрсанг бир бора уни,
Меникидир оқ рўмолинг,
Узугинг ҳам шу купи!»

* * *

Ишонмайди. «Ишон!» — дейди
Шуида умиди потраб.
Ишонади. Ҳаёл — дайди,
«Бефойда!» — дейди титраб.

Яна умид келар ғолиб,
Дейди: «Ишон, ҳақиқат!»
Ва кўнглига қутқу солиб
Чарх уради муҳаббат.

«Ёлғон эмасдир ҳар қалай,
Бунда бордир бирор сир».
Бир ишониб, бир ишонмай,
Нозик ишонди охир...

6

Тошқинларга қилмай парво,
Бир уй турар омонат.
Нозик ўзи уйда танҳо
Ўтиромас, бетоқат.
Гўё келгил, дер, Зарафшон —
Тўлқинларни сустгина.
Ўнбеш кунлик ой паришон
Термилар нурсизгина...

Тақмасмиди у бармоқقا
Ёқут кўзли узугин,
Келмасмиди бу қирғоққа,
Тинч хаёли бузилиб,
Нима қилсин дилда ғулу,
Умид ёнса беқарор?
Келмоқда у. Келмоқда у,
Ихтиёр-беихтиёр.

Соҳилга тиз чўқар жувон,
Ерга ёяр оқ рўмол.
Ким билар, бу соҳил томон
Юз бор келар эқтимол?
Бу кеч дарё қирғони
Нурга тўлдир, тўлин ой!
Бедардларниш чирогини
Нурсиз қолдир, тўлин ой!
Бор нурингга айла-ю жам,
Шул узукка жойла, ма!
Кетганини кўрсин у ҳам,
Кароматинг аяма!
Кутди уни тонгда сабо —
Кутғанидай ғунчалар.
Алломиши Барчин ҳатто
Кутмагандир бунчалар.
...Элас-элас эшитилар
Отнинг дупур-дупури.
Гўё «Чуд» деб кимдир келар...
(Тўлқин ўтар кўпирлиб...)
«Бунча секин юрар отинг,
Бўл, қамчи бос, қамчи бос!
Учмоққа-ку мен қанотинг,
Шошилироқ кел, шаввоз!»
Дупур-дупур, яна дупур...
Нозик қўл чўзган замон —
Қафтларига бир тўп бужур

Тош тўкилар... Беомон —
Телба оқим борар сузиб...
Қишинаган от қаёқда!

Нозик кетар умид узиб,
Ой ботганда қирғоқдан.

Қелар Нозик қирғоқ томон,
Ерга ёяр оқ рўмол.
Ўн беш қунлик ой чароғон.
Тилла узук. Ва шамол.
Гувиллайди ноҳуш шамол
Титратиб нур-iplарин.
Сиғдиролмай қалбига лол,
Сувга айтар гапларин:
«Ёрим қайтса, тут шоҳига
Арғимчоқ солиб берса.
Тўйларга деб оқ шоҳидан
Кўйлаклар олиб берса...
Мен ҳам кулиб-кулиб юрсам,
Эҳ, тўқмасам қатра ёш.
Ҳаётимга нур уфурса
Шунча йил пинҳон қуёш,
Майли, сенга шодликларим —
Ярмини берай, дунё!»
Шамол ҳам жим. Қоинот жим.
Жимгина оқар дарё.

Қораяди сутдай қирғоқ,
Борлиққа тушар парда.
Тўлқин тошар тоқати тоқ,
Қимгадир қилар зарда.
Шитоб-шитоб эшитилар
Отнинг дупур-дупури
(...Дам-бадам тўлқин урилар...)
Дарё оқар кўпириси.

Кишинагандай бўлади от —
Ер десинар, тисланар.
Сағрисида кумуш қанот...
Тилла қуббали эгар...
Нозик сапчиб тураш шу пайт,
Югуради телбаҳол.
Қичқиради: «Ҳой, йигит, қайт,
Мен Нозикман, қайта қол».
«Келдинг-а»,— дер Нозик тинмай,
От жиловин тутганча.
Нега Расул парво қилмай,
Ўйнатиб борар қамчи?..
Бирдан кўприк бўлди пайдо,
От кўприкка бурилар
(Сув юзида ушбу асно
Бир боғлам қамиш келар...)
Тутганича қўлда маҳкам
Жиловни (...оқ рўмолни!..)
Нозик борар от ортидан,
Четга суриб шамолни.
Отлиқ эса ҳамон йўрттар,
Узоқлашар ораси.
Кўприкдан ҳам, ана ўтар,
Тамом ўчар қораси.
(...Оқ рўмол ҳам қушдай сузиб
Кетди тўлқин бағрида.
Кафтларидан тилла узук
Тушди дарё қаърига...)
Кўприк (...қамиш) бўлди ниҳон,
Қирғоқ қолди ҳувиллаб.
Сузар Нозик гирдоб томон,
Рўмол оқар хилпираб.
Йигитмил кўрингган ул.
Кўприкмиди, ким билар?
Нозик эса «Қайт»,— деб нуқул,
Дарё ичра тентирав!..

Бир ишонмай, бир ишониб
Тинглагандим бир замон...
Далаларга севинч олиб
Шошиб борар Зарафшон.
Тошравот ҳам яшнаб ётар
Эртан куннинг ўйида.
Карвон-карвон олтин ўтар
Жажжи қишлоқ йўлидан.
Зарафшонга термилсам лол,
Эсга тушар у жувон,
Сувда оқиб кетган хаёл,
Сув бўлиб оққан армон.
Қалбим титрар, учса оққуш,
Эмасми деб оқ рўмол,
Рўмол сари келар нохуш
Назаримда, у Аёл.
Қалбим титрар, дарёда, рост,
Ялтираса агар лаъл,
Узук, деб қўл чўзар бехос
Назаримда у Аёл.
Ой нурига тўлса оқшом,
Менни тинчитмас хаёл...
Йўқ, ўзгарди ҳаёт тамом,
Нурга юз чайди Аёл!
Йўқ, йўқ, бугун тошмас дарё,
Бахт ҳам бугун эмас фол.
Сувга айтиб дардин, асло —
Ўксисб юрмайди Аёл.
Орзулардан яйрар кўнгли,
Муҳаббати безавол,
Ёрқин йўлли, ёрқин йўлли —
Ватанимда ҳур Аёл!

1968

ҲАЁТГА ТАЪЗИМ

Ҳар юракнинг ўз баҳори бор.

Ҳамид Олимжон.

1

Кун нурида яйрагандек гул
Қиз бўй чўзди она бағрида.
Етимлигин сезмас эди ул.
Доғ йўқ эди тилакларида.

Алгов-далғов уруш йиллари
Кетганида ота бедарак,
Ёлғиз қизи — жони жигари
Қувнар эди мисли капалак...

Она унинг ёруғ жаҳони,
Орзулари шу она ёлғиз.
Йўқдай эди бахтнинг поёни,
Келмаганди ғамга юзма-юз!..

Уч кунгина ётди онаси,
Естиридан кўтармади бош.
Иситмада ёнди танаси,
Кучдан қолди. Соб бўлди бардош...

Бўронга дош бермаган денгиз
Итқитгандай хасни қирғоқза,
Кун чарақлаб ётган бир кундуз
Топширдилар уни тупроқза.

Еттиси ҳам, йигирмаси ҳам
Ана-мана деғанча, ўтди.
Бу ҳовлидан, тоғаси — Үқтам
Зиёдани кўчириб кетди:

«Бола фақир бўлар жизғинак,
Бунда ёлғиз... қиз боши билан..
Ўғил бўлса — йўриғи бўлак,
Иш тутарди ўз боши билан!»

Қиз киргандা хаёлчан, сокин:
— Фарзандимнинг бўлдинг, деб боши,—
Бетларидан ўпдию, секин,
Кеннойиси қилди кўз ёши.

Тоға қизнинг бошини силаб
Хўрсинарди, титрарди тани.
(Қолиб кетди уйи ҳувиллаб,
Кўрқарди қиз қадам босгани.)

2

Етиб келди ҳадемай байрам,
Қизлар чиқди ясаниб бари.
Зиёда жим ташларди қадам
Она ётган қабристон сари.

Кечагина ёққан ёмғирдан
Кўпчиганча турибди қабр.
Қиз ўзини отди-ю бирдан,
Сўзлай кетди довдир, бесабр:

«Дийдорингни бир бор кўрарга
Ёниб-ёниб келди бу мунглинг.

Мени ташлаб ғам-қайғуларга,
Қийналмасми, онажон, кўнглиинг!

Ховлимиз ҳам бўлди ажриқзор,
Дарвозага қулф тушди, онам.
Кенг кўчалар кўринди-ку тор,
Қоп-қоронги бўлди-ку олам.

Қизларини лоладай қилиб,
Сайлга олиб чиқди оналар.
Бугун байрам эканин билиб,
Нечун жимсан, онам, тонг-саҳар?

Шувалмасдан қолди-ку ўчоқ,
Оғзигача босди уни кул.
Тирик эдинг... Ҳамма-ҳаммаёқ
Яшнаб ётар эди қоплаб гул».

Зир югуриб қиз кетар уйга.
Супа ёруғ. Хоналар ёруғ.
У — оташин, юраги куйган,
Овутгувчи онажони йўқ.

Онаси қўл урган неки бор —
Кечагидек турибди ҳамон.
Қиз уларга тикилади зор
Зўрға топган омонатсимон.

3

Кундузлари ўтар, беғубор:
Тонг-ла мактаб, тушдан сўнг — дала.
Кун ботса бас. Дард ила озор
Қиз юрагин қилас дабдала.

Қош қораяр. Қўча тўлдириб,
Болакайлар шаталоқ отар.
Дарвозада узоқ ўлтириб,
Қиз паришон, хаёлга ботар:

Онасини солиб минг кўйга,
Иргишиларди худли тойчоқдай.
Ҳадеганда, кирмасди уйга
Қўли тегмай бекинмачоқдан...

Болаларин ким неча йўлдан —
Топиб, жиндай койиб, ҳовлиқиб,
Бир хипчинни силкитиб қўлда,
Кеннойиси келар толиқиб.

Сал ётсираб турган қизни ҳам
Болаларга қўшиб, ҳай-ҳайлаб,
Олиб кирап.
Сўнгра — хотиржам,
Дастурхонин ёзар авайлаб.

4

Беланчакка бошини қўйиб,
Сийнасини тутиб ўғлига,
Кеннойиси мудрар.
Қиз тўйиб
Ухлолмайди; яrim кўнгилга —
Уйқу сиғмас...

Кеча эди: ўпиб қизини,
Ўргилай, деб, ҳар бир қадамда,
Уни «сиз»лаб, «сен»лаб ўзини,
Мактабига жўнатар дамда

Иzlарига термилиб узоқ,
Дарвозада қоларди она.
Зиёдани пешинда муштоқ
Яна кутиб оларди она.

Бозор куни гоҳо чанқовуз,
Гоҳи эса қўғирчоқ олиб —
Келарди у. Барин эслар қиз —
Ўз-ўзидаи хўрлиги келиб.

Гоҳо-гоҳо ёқимли бир куй
Қиз қалбида оловдай сизар.
Бирдан...чуввос йифи, оғир ўй —
Яна унинг кўнглини бузар.

Дардларинн елларга сочса,
Дунёларни кезса пиёда,
Бу садодан йироққа қочса,
Кетса қани эди Зиёда!

5

Ялтиллатиб, сирғалар тақиб,
Шоҳилларга ўралиб, яйраб,
Дугоналар келарди оқиб,
Бирн жимнб, бириси сайраб —

Зиёдага беришар далда,
Қўтаришар чўккан кўнглини.
Қиз уларга қилару зарда,
Чиқар, кутмас суҳбат сўнгии:

«Етимдан ҳол сўраш савоб, деб,
Келибди-да булар, аяжон!»

Келганига роса изза еб,
Бўлишарди қизлар пушаймон.

Қизлар кетар бир йўл бўлишиб,
Ўз онасин бағрига шодон.
У қоларкан қалби увишиб,
Қўрқиб боқар ҳовлиси томон.

6

Ўнинчини битирди қиз ҳам.
(Ишонмасдан юрардилар ҳеч —
Фийбатчилар, бўлдилар мулзам!)
Ўз ёнига ўтқизиб бир кеч —
Тога вазмин сўзлади: «Шукур,
Мана катта бўлдингиз, қизим.
Қам эмасмиз бирордан ахир,
Насиб бўлса, ўқишга ўзим —
Олиб борай...».

Қизни босар сир...
Борай деса, тортмас оёфи.
Бормай деса... эҳ, яна оғир!
Энди нима бўлар бу ёғи?

Бўйчан бир қиз; юзлари чувак,
Қадамлари майнин, шаҳди паст.
Андак мағрур. Оҳудай ҳуркак.
Қундуз мисол қошлари пайваст.

Кўплар қараб шу пайваст қошга
Дерлар: «Бу қиз тушмас узоққа.
Кўнгил узиб кетмайди бошқа
Биронта бир чекка қишлоққа».

Қора нимча, оёқда — туфли...
Халигача эди азадор.
Камсүқуму, лекин лутфли...
Сўзларида бир синиқлик бор.

Шундай эди мен кўрган замон
Баҳордан юз ўғирган гунча.
У тенгилар эса беармон —
Яйрашарди кўнгил тўлгунча...

Ўз тенгини излаб ҳаётда,
Яхши бир касб қилишиб ҳавас,
Учид орзу берган қанотда,
Қўзгуларга боқиш билан маст.

Тўй мажлиси бўлган кечалар
Келинчакдан совға ундириб.
Ёр-ёр айтар, чилдирма чалар,
Тўйхонани қизлар тўлдириб.

Так-така-тум-так. Така-тум-так.
Бардош, тоқат, чидам, қайдасиз?
Так-така-тум-так. Така-тум-так.
Қулоқларин шарт бекитар қиз.

Қуюн каби учар уйига,
Дарвозани ёпар тақа-тақ.
Қўлмак бўлиб ётган ўйига
Куй ёгилар: Так-така-тум-так.

7

Бир йил ўтди. Уйлади ўбдон.
Кўклигини ечди бир куни.

Бўм-бўш ётган ҳовлиси кўпдан
Чорлагандай бўларди уни.

Жиянларин етаклаб, гоҳи —
Келиб, ҳовли супуарди қиз,
Йўл кўрарди шунда нигоҳи,
Чулғар эди уни ёруғ ҳис.

8

..Совчиларниг қадами тинди.
Қиз тенгилар кўриши рўзгор.
Унга пешвоз турарди энди
Ўн тўққиз ёш, ўн тўққиз баҳор.

«Биронтанинг этагин тутиб,
Ўз-ўзидан тинсайди зора»,—
Ич-ичидан бир алам ўтиб
Қийналарди тоға бечора.

Машҳур мироб эди асли у,
Бир районнинг суви — қўлида.
Дарёлардан у келтирган сув
Ўйноқларди чўллар йўлида.

Бутун ёзи ўтди ташвишда:
Эски уйни қилди лойсувоқ,
Куни ўтди кўчат ташишда,
Уста топди, топтириди бўёқ.

Гул кеcтирди равоқларгача...
Ток кўмдирди ҳовли саҳнида.
Тандиру газ-ўчиқларгача,—
Ҳаммасини қилди янгидан.

Синчи чириб кегган иморат,
Ёмгириларда нураган девор
Қайта бошдан тиклади қомат,
Она руҳи бўлди мададкор!

Бўлса ҳамки бир қадам узоқ,
Жиянига қизларин қўшиб,
Кўчиртириб қўйди.
(Катта тоғ
Елкасидан кетди-да тушиб!)

Дарвозани очган палласи
Бир нур тўлди қизнинг кўзига.
Онасининг интиқ нафаси —
Урилгандай бўлди юзига.

9

Ҳаёт!
Сени қилай деб ғорат,
Ажал даҳшат солса жаҳонга,
Ҳалоскоринг бўлар муҳаббат,
Тап тортмасдан тушар майдонга...

10

Бўм-бўш саҳро четида ёлғиз
Милтираган шаъмдайн бир пайт
Кўзларига чалинди шу қиз,
Овунтириди уни муҳаббат.

Ачинмади қизга ва лекин
Тегмади ҳам дилига қаттиқ.

Ўзин тутиб олганда, секин —
Деди: —
«Шундай ҳикмат бор аччиқ:

Оналики қиласарга даъво
Йўқдир, асли ҳеч кимнинг ҳақи.
Сен йўлимни тутсанг мабодо,
Онанг каби бўлурман яқин!..»

Қиз узатиб, кўзин ёшлаган
Волиданинг порлоқ баҳтида,
Атак-чечак қадам ташлаган
Гўдакнинг илк завқу шахдида,

Биринчи бор исирға таққан
Қизалоқнинг чулдирашида,
Булутларни ҳайдаб, тутаққан —
Қалдироқнинг гулдирашида,

Най овози сокинлигида
Титраб турган майин сукунат
Ва баҳорнинг ҳокимлигида —
Хаммасида ёнди муҳаббат; —

Эшигидан оққан сув каби
Ўтаверди қизнинг ёнидан.
Туйгуларга тўлди қиз қалби,
Чироқ ёнди хонадонида.

Қиз йўлини тўсган қора дуд,
Юрагини босган қурумда,
Кўз ёшига чўкмаган умид,
Софинч тўла нимтабассумда

..

Лов этдию ёнди муҳаббат,
Ловиллади мисоли гулхан.
Юрак ёнди, ёнди ғам, ҳасрат,
Ҳовли бўлди қайтадан гулшан.

Парвонадай кул бўлса ҳамки,
Ёнса-ёнсин ул ўтда юрак!
Интиларди Зиёда ғамгин,
Интиларди ишққа жонҳалак.

Бу ҳовлининг ҳар кўкатига
Сингиб кетган заъфар тусини,
Синчлардаги ғиштлар қатида —
Шўрлаб ётган захлар исини

Селгитолди шамол бўлиб ишқ,
Чаман қилди бу ғариб боғни.
Энг мусаффо хаёл бўлиб ишқ —
Қиз қалбидан сидирди доғни.

II

Таниш ҳовли нигоҳим тортар:
Дарвозаси ланг очиқ бу он.

Янги ўчиқ бошида ётар
Тўнкарилган катта дошқозон.
(Шогирд тушди миробга Усмон —
Илми — баланд, юраги — олов.
Кизни севиб қолди ногаҳон,
Устозига бўлди ичкуёв).

Йифилганди бутун бир қишлоқ.
Бўлар эди «Келин чорлади».
Таниб қолдим у қизни, шу чоқ
Қўзларимда севинч порлади.

Сузиларди энг тўрда келин,
Салом қилар такрору такрор.
Хўп томоша қилдим-да, кейин
Зиёдага дедим баҳтиёр:

— Қулоғингда ўрнашиб қолган
Марсиянинг босиб овозин,
Сенинг маъюс кўнглингни олган —
Ишқ — ҳаётнинг сеҳргар сози!

У бошланса, тиним билмагай!
Оқангларга тўлар бегумон.
Ўлимни ҳам писанд қўлмагай,
Ўнинг йўли мангу чароғон.

Майли, суюк онангни эсла,
Тутсадим, деб, ўз қўлим-ла чой...
Йўқ, бу дамда у соғинч ҳислар
Қўшар эди ҳуснингга чирой...

Муаллима келин дейишиб,
Ҳавас қилиб тимдай уйини,
Елкасига қоқиб суйишиб,—
Мақтарди эл қизнинг тўйини...

Зиёдани ўйлаб қоламан:
Сидқидилдан таъзим қилар у.
Қайта бошдан кўкарган чаман —
Сен, ҳаётга салом қил мангу!

Тоғанг сенга кўрсатган шафқат —
Оқибатга таъзим қил энди!

Кўз ёшингни аритган қудрат —
Муҳаббатга таъзим қил энди.

Келин ҳали сузилар тўрда,
Нигоҳида бир ихлос кулар.
— Мактабингга чиққанда эрта
Сенга қанча кўзлар тикилар.

Сен синфга кирганинг маҳал —
Алифбенинг тўйғиҷ сатрини —
Ўқитмасдан туриб, энг аввал —
Ўқувчингга ҳаёт қадрини

Англатарсан.
Гувоҳ шу тупроқ.
Кўзларига қара-чи бир бор.
Танидингми уни, қизалоқ? —
Рўпараингда чарх урган баҳор —

У муҳаббат — ҳаётнинг қалби,
У садоқат аталган достон.
Сен умрбод у нурга талпин,
Қоқилмайсан шунда ҳеч қачон.

У куйларнинг ажид жаранги,
Дарёдаги тошқинликдир у!
Ҳар юракда түғилар янги,
Туйғуларда жўшиқинликдир у!

Ток баргларин слийди шамол.
Янги тандир қизиб ётади.
Истараси иссиқ бир аёл
Сув уради, патир ёлади.

Қенг ҳовлида чироқлар ёниқ...
Ноз-неъматга тўла дастурхон.
Нигоҳлари тиниқдан-тиниқ,
Салом қилар келинчак ҳамон!

Бағри тўлган қайнонадай шод,
Шивирлайди жонажон қишлоқ:
«Мен кафилман, ўчмас умрбод
Бу хонада ёқилган чироқ!»

1970

ОНА-ЕР СОФИИЧИ

МУҚАДДИМА

Бедазорни тутган беданаларнинг
Содда ва жарангдор сайраши ҳаққи;
Йўлларингда соғлом, шўх болаларнинг
Сарпойчан югуриб яйраши ҳаққи;
Тоғлар ғалаёнин елкага ортиб,
Тўлқин урган чексиз наҳрлар ҳаққи;
Ўтмиш ёди ҳаққи, иқболдан тортиб
Меҳру рағбат ҳаққи, қаҳрлар ҳаққи;
Буғдой ўрар экан хиргойн билан
Сени кўзга суртиб ўпганда дехқон,
Баҳорнинг одатий чироий билан
Яшариб кетгандга бу қадим жаҳон,
Мен севиб, севиниб куйламоқ бўлдим,
Безавол, беминнат, бедаҳл мулким,
Сени, Она-Ер!
Дунёдан тўйған ҳам, тўймаганлар ҳам,
Севгида куйған ҳам, куймаганлар ҳам,
Сени баҳтга йўйған, йўймаганлар ҳам,
Қучоғингда топиб мангу фарофат,
Сени, Она, дер.

Омад тила менга, қўлларинг очгили,
Фарзандга камолдир она дуоси!
Қуёш, нурларингни дон каби сочгил,
Сатрларим унсин майса қиёсли.

Ахир, сен, эй Қуёш, минг-миллион йиллар
Шу ер деб, Ватан деб хизматдадирсан.
Сени муқаддас деб атади эллар,
Нурли меҳнатингдан иззатдадирсан!
Сенинг юксаклигинг, сирли қучоғинг
Ернинг фарзандига баҳш этди қанот.
Йироқ юлдузларнинг умид чироғин
Қўлга киритай деб учди одамзод.
Буюк Ер ва чексиз само йўлида
Инсоннинг закоси бир пиллапоя.
Юксак орзуларнинг порлоқ тулидан
Ва Ер соғинчидан қиласай ҳикоя.

АССАЛОМ, ПАРВОЗ!

Қулоқни қоматга келтирас шовқин,
Самовий кийимда қўл эпга келмас...
Салом, улуғ осмон, эй, парвоз завқи,
Бундан буюк қувонч йўқдай бу нафас.
Эй, ёру дўстларнинг макони — Замин,
Ҳаётнинг ҳеч ўчмас олови — Қуёш!
Моддий ҳаёт баҳти, тўю ҳашамин
Ёшгина жонига қилиб айирбош,
Акбарбек учмоқчи мовий фалакка!
«Старт»ни кутади фазовий кема.
Қаҳрамонлик ва кўк яккама-якка!
Юрагига тушар сўнгсиз ваҳима.

Гўё Ер қалбидан узилар томир,
Булутдай ёйилар ҳавода тутун.
Девдай силтанади чўнг кема ҳозир,
Кучли портлаш тутар саҳрони бутун.

Қаптар учиргандай жуфт меҳрибон қўл —
Тирговучлар тушди, ракета учди...

Қўлларинг очганда тиладинг оқ йўл,
Она-Ер, кўнглинигдан нималар кечди?

Темир қанот бўлиб чағ-чуг қуашаси,
Учди-кетди гўё, бағри бўш қолди.
Ақлу заковатнинг тўнғич гўшаси —
Она-Ер кўзига нега ёш олди?
Ахир, ўнта бўлса, бошқадир ўрни,
Қирқта бўлса, ахир, қилиғи бошқа...
Энди бошланмоқда Акбарнинг умри...
Не учун кўзлари тўлмасин ёшга?!

Кузатиб қолишган нигоҳлар бу кез
Уфқлар гирдига нур бўлиб инар.
Куйруқли юлдуздай солиб кўкка из,
Олис юксакликда кема беркинар!

Йўқ, эртак эмас бу! Бўлсайди эртак,
Девларни банди банд этаркан осон,
Тилсим нима эмиш, иш тутиб сергак,
Тоғни тўптош қилиб ўйнарди инсон!
Тирик жон учмоқда! Голиб одамзод!
Табиат ҳам бунга келтиролмас шак.
Ақлу идрокидан ясаб нур қанот,
Акбарбек учмоқда!

Онага келсак:
Юрагини қанча умид тўлдириб,
Қалбини титратиб шубҳа, ҳаяжон,
Хаёл сурар оstonада ўлтириб:

«Сенга кимлар сифинмади, эй, осмон!
Бахт-қувончга, ғам, қулфатга, меҳрга,
Муҳаббатга, ҳижронларга гувоқсан.

Дил жўшганда, руҳ тушганда, қаҳрга,
Туғёнларга, фиғонларга гувоҳсен!
Сен бегуноҳ, поксан оқ булут қадар,
Сен Заминга абадий ёру йўлдош.
Қоралиқдан, жиноятдан алҳазар,
Ҳар нарсада сўнмоқ бор, сен — мангу ёш!
Боқийлигинг, бедорлигинг, борлигинг,
Чексизлигинг, навқирон умринг ҳаққи.
Одамзодга ҳамроҳлигинг, ёрлигинг,
Ҳаракатда, дов, сурон умринг ҳаққи.
Ўтинаман, ўзинг асра, мадад бер,
Кўкда ёлгиз фарзандимни қўллагил,
Сен кўмак бер, муруватли Она-Ер,
Эсон-омон қучогимга йўллагил!»

БИРИНЧИ ТОНГ

Самода бунча тез ўтаркан фурсат,
Йигирма тўрт соат ичра ажиб ҳол:
Ун етти тонгдан у бўлди баҳраманд,
Ерда бу ҳолатга ишонмоқ маҳол.
Ўйқу ҳам жойида, тамадди ҳам соз:
Ер ҳиди гупиллаб, димоқни ёрап.
Мўътадил суратда бормоқда парвоз,
У совет халқига табрик юборар:

«Ассалом, меҳнаткаш, жонажон Ватан,
Қизғин салом бўлсин сенга Акбардан!»

* * *

Учмоқда у шамолларга қасдма-қасд,
Соҳибчангал бургутлар ҳам учолмас,
Булут етмас юксакликлар бўлиб паст,
Қолаверди, қолаверди бу нафас!

Вақтни фарқлаб турган параллеллар ҳам,
Гиёҳ битмас, заранг дашти Қарбало,

Ой нурида тиниқлашган кўллар ҳам
Қолаверди, қолаверди бу асно!

Тун била тонг деб аталмиш фуресатлар
Тутқич бермай ўтаётир галма-гал.
Ақл измин тутган инжиқ мурватлар
Юрак каби сергак ишлар бу маҳал.

Пастда эса: Чукотками, Қаркими,
Ё чароғон Москвами порлаган?
Тошкентми бу — ҳаётининг кўркими,
Қай нуқта бу хаёlinи чорлаган?

Кабинани тўлдирап Ер овози,
Бир фаровон, ажиб манзил ёришар:
«Мен — Заминман!
Қандай ўтар парвозинг» —
Нур ва хаёл мусиқага қоришар.

«Мен — Акбарман!
Парвозим соз, жойида!» —
Сўнг янграйди «Москва оқшомлари».
Улуг шаҳар беқиёс чиройида
Кўринади истиқбол айёмлари.

* * *

Тангадай нур тушмас қалин ўрмонлар,
ГЭСларга куч берган не-не дарёлар,
Чўл ўрнида кўзни олган бўстонлар
Шамолида тўлқинланган наволар

Осмон ичра шуъла янглиғ таралар...
Гўё Ерни айланмоқда қўшиқ ҳам.
Кўз ўнгида таниш тасвир яралар,
«Тошкент» сўзи бўлар Акбарга ҳамдам:

Боғларида гул очилар бу нафас:
Гулга кирав шоналаган ғўзалар.
Дуторларда созланмоқда майин сас,
Суви яхдай ётар сопол кўзалар.

Тоғ бошида қанотланар учқур сув,
Сина-сина марваридга айланар,
Қарай-қарай дилига тушиб ғулув,
Унга қуёш нигоҳлари бойланар.

Қурилишда иш қизийди бетиним,
Ёшлик меҳри, шавқи билан метрога
Илк пойдевор қўймоқдадир унда ким,
Бунда кема ўрлаб борар самога!

* * *

Оҳиста оқшом ҳам ёйилиб борар,
Юлдузлар ёнмоқда навбатма-навбат.
Тун қуши оҳиста силкитганда пар —
Дона-дона қиров тушар беадад.

Гарчи «Ахборот»да, ҳатто «Вақт»да ҳам
Ўғли дийдорини кўрди у такрор,
Ховлиға йўл олди. Бепоён олам
Асли қадимгидай сокин, бегубор.

Нафас олар дупё мулойим, дилкаш,
Уйда ўйин-кулги, ифтихор тўла
Яна аллақандай ҳузур аралаш
Бир давра болалар гапга гап улар.

Улар умрин тилаб, ёш олар кўзга,
Она тўнғич ўғлин — Акбарни ўйлар;
«Булар бир бошқача, тўнғичим ўзга,
У юрса тўларди бу кўча-кўйлар».

Қулоқлари бирдан зинғиллаб кетар,
Тиниб кетар она қўзлари шунда.
Гўё оқшом она қўлидан тутар
Ва сирли эртагин тинглашга ундар.

— Эсингдами, она, сен чақалоғинг
Оқшомлар бешикка белаган эдинг.
Тонггача ўчмасди уйинг чироғи,
Не орзу-тилаклар тилаган эдинг!

Қадим эртаклардан кишинаб келарди
Чақмоқ қадам дулдул қанотин ёйиб.
Ой юзли санамлар яшнаб келарди...
Эрам боғларининг муқим чиройи.

Осмоннинг беғубор кумуш кулгуси,
Олтин мева туккан сеҳрли ниҳол,
Боғу боғчаларнинг ранг-баранг тузи,
Сайратма орзулар, баҳору иқбол —

Пайваста, куй бўлиб эшилар эди,
Бешикнинг мўъжиза қўнғироқларин —
Жингир-жингири ҳам қўшилар эди,
Сен алла айтганда оқшом чоғлари!..

Яхши оиланинг жонкаш, жонфидо,
Кўрса кўз севгудай ёлғизи эдинг.
Хуснда беназир этганди худо:
Хушрўйгина, дуркун, шўх бир қиз эдинг.

Бир орқа соchlаринг майдалаб ўриб,
Боғларда юрардинг сарви хиромон.

Мовий самоларнинг софлигин кўриб,
Дилда ёнди севги аталган туғён.

Тўй. Турмуш. Фарзандлар сўнг бирин-кетин,
«Болалик уй бозор» деганича бор:
Болам деб, чақам деб ҳеч олмадинг тин,
Фийбат бегонаю меҳнат бўлди ёр!

Тош келса кемириб, сувни симириб,
Қошу қовоқ қилмай яшамоқ бахти
Рўзгорингга файзу барака бериб,
Шодликлардан сенга гулчамбар тақди!

Рўзғор ташвишлари билан овора,
Ўсмаю сурмага тегмади қўлинг.
Гоҳ роҳат, гоҳ азоб боғлари ора —
Олиб ўтди сени ҳаётнинг йўли!

Бахтиёр ишқ билан оқарди сочинг,
Гўдакларнинг ўсида алўл-булўлдай.
Қизларинг гул мисли, ўғиллар — лочин,
Ҳаёт деб аталган мунтазам йўлда!

* * *

Кўкда, юксакликлар, бўшлиқлар аро
Овоздан тез суръат, шаҳду шиддатда
Ерни айланмоқда нечанчи бора
Кема белгиланган аниқ муддатда.

Кабинани тўлдирап Ер овози:
«Мен — Заминман!
Қандай ўтар парвозинг?»
«Мен — Ақбарман!
Тинчман! Бари жойида!
Тинч океан мавж урмоқда қўйида»

АҚБАРНИНГ ТУШИ

Олтин бешикмиш осмон,
Юлдузлари — қўнгироқ,
Ухлар эмиш Акбаржон,
Камалак эмиш қўлбоғ.

«Хулкар» эса қўзтумор —
Эмиш унинг бошида.
Алла айтармиш бедор,
Онажони қошида:

«Дупур-дупур от келади, алла-ё!
Чиқиб қаранг, ким келади, алла-ё!
Тулпори кишинаб кслади, келади,
Қамчини ташлаб келади, келади,
Акбаржон ўғлим келади, алла-ё!»

· · · · ·

Акбар: «Бу не алла?» — дер,
Орзиқиб кетар кўнгли:
Маст уйқуда она-Ер
Кўринар ийроқ, мунгли!

«Шунча-шунча йил ўтиб,
Бу куй кетганди йитиб,
Гўдаклигим уйғотиб,
Осмонни нурдай титиб,

Булутларнинг ортида
Етиб келди бу алла!
Сукунат қанотида
Етиб келди бу алла!

Ернинг гўзал сўзисан,
Йўлдош бўл бешикларга!
Сен ҳаётнинг ўзисан,
Насиб қил эшикларга!

Ўзга — бахтни ҳис қилмоқ,
Қўрмоқ бошқа-бошқадир.
Ер бешигимдир, бироқ
Осмон ишқи бошдадир!»

ЮЛДУЗЛАР СУЗЛАЙДИ

Тун қора тортади. Беҳисоб юлдуз —
Қамраб кела бошлар дераза кўзин.
Софинч, интизорлик отади илдиз,
Она тинглар эди юлдузлар сўзин:

«Одам эдик бизлар бир замон,
Кўкка тушди ўтли ишқимиз.
Осмонни деб фидо қилдик жон,
Нур сочмоқлик бўлди ишимиз.
Заминдаги қизғин юраклар
Алангаси манбадир бизга.
Кўнгилдаги тоза тилаклар
Айлангуси бир кун юлдузга!
Сен ҳам азиз умрингда, Она,
Яратибсан орзули юлдуз.
У юлдузинг, айтиб шукронা,
Порлаётир бу кеча-кундуз!
Одам эдик бизлар бир замон,
Кўкка тушди ўтли ишқимиз.
Осмонни деб фидо қилдик жон,
Нур сочмоқлик бўлди ишимиз!»

ОНАНИНГ ТУШИ

Баъзида ўз кўнглинг ўзинггадир ёв...
Етти хуфтонгача келмай уйқуси,
Онани беором этди юз ўйлов,
Минг хил мاشақатда илинди кўзи

...Тубсиз жарликлардан ўрлаб зулумот,
Тутиб борар эмиш Ерии бутуилай.

Шаҳарлар, бинолар, нағис мавжудот —
Баногоҳ йўқолиб қолмани, тутундай —
Сочин ёзиб келар жодугар шамол.
Юлдузлар тут каби тўкилиб кетар.
Бу ие кўргилиндир, бу қандайни ҳол,
Наҳотки, ҳаётин ўлим маҳв этар?!

Яшил теналикка бир қузгун қўйди,
Панжаси теккан ер ёна бошлади.
Осмон кўзларидан ёмғирмас, энди
Кул аралаш қурум тома бошлади.

Қани эй, ер-кўкни юнантирас куч,
Эй, ғолиб одамзод, қайдасан бу он?
Бу машъум қисматга исчун келди дуч
Гўзал ер, очиқ кўк, жопажои макон?

Ажабо, инсон-чи, кўринмас ҳатто,
Фақат кўринади ранги сомон ер...
Ўйғонар.
Қудратли, беноён дунё —
Тирик!
Юз-кўзидан ёғилганча тер:
«Нафасингга шамол» — дер у ўзига,
Кўзига ўт бўлиб кўринар олам!
Қуёш ўз йўлида, ҳаёт — изида,
Вақт ўтиб боради билмасдан тўхтам.

Умри бино бўлиб даҳшат ва қўрқув,
Ваҳима босмаган уни бу қадар.
Юраги куяди: «Сув! Бир қултум сув!»
Туш эканин билиб кўигли ёришар.

ОСМОНОУ ФАЛАҚДА

Ериш Она деган қаичалар ҳақдир!..
Қаичалар улуғвор Ер салобати!
Иисонга ёр бўлган ажойинб тақдир:
Меҳнатдаи келгучи баҳт-саодати.
«Эй, кўхна Заминим,— ўйлар Акбаржон,—
Менга журъат, ишонч, умид берган сен.
Руҳим тозалиги ва соғлом имон,
Дилимда меҳрдан жавлон урган сен!
Янгроқ коммунистик эътиқод билан
Қалбим нафас олар, она маконим,
Учдим афсонавий дулдул от билан,
Мақсадим йўлида баҳшида жоним!»

* * *

Қуйида кўрниар ҳув, Бойсун тоғи,
Арчазор четида «Тешиктош»¹ фори!
Бир-бир варақланар тарих варағи,
Гулсиз ва гиёҳсиз олам баҳори.

Хўракдан ўзгаси келмай ақлига,
Олий туйғулардан бегона мутлоқ.
Қундуз билан туннинг бормай фарқига,
Одам куп кечирган бу ғорда қай чоқ?

Қавму қариндош не, элу юрт нима,
Ҳамият нимадир, нимадир шафқат,
Тамоман бехабар: ёлғиз ваҳима —
Хукмида одамзод кун кўрган қай вақт?

Ҳусну латофат не, нимадир кўзгу,
Кўзлар сеҳри нима, ҳис қилмай асло,

¹ Сурхондарё области Зовтолош дарасидаги қадимиий фор, унда неандерталъ одамлар кун кечирган.

Таъбириң тушлару бесоат уйқу,
Бу форда биқниган қоропғи дүнё!

Қамишни илк бора сайраттан қай зот,
Кимдир у илк дафъа ёққан жинчироқ?
Қай кун «она» сўзин аинглади ҳаёт,
Қай лаҳза яралди қайгу ва фироқ?

Тўрғай навосида парвоз нашъаси,
Кенгликлар сурори бор эканлигин,
Баҳорни қутлаган тоғлар чашмаси —
Куйида ёз умри бор эканлигини —

Дастлаб илғай олган қай зариф дилдири,
Дутор пардасига олиб кирган ким?
Осмон чироқларин фарқлаб бирма-бир,
«Юлдуз» деб номлаган қайси мунахжим?

Онгсиз муҳитини тарқ этиб мангур,
Яшаш интипёқин аиглагач инсон,
Унинг кўз ўнгида қадрдон, эзгу
Чирой билан ёнди бу ёруғ жаҳон!

Гўдаги тамшаниб жилмайса, июшиб
«Кулгу» деган сўзин яратгани дам
Сокин турмушига завқлар туташиб,
Ўзлигни яратган эмасми одам?

Яратган! Осмоннинг бепоёнилигини,
Дарё билан тоғнинг умрдошлигини,
Чўлларининг сароби зулми жонлигини,
Бутун табнатга ўзи бошлигини —
Яратган!

Булутлар қатламиň бузиб,
Реактив самолёт гуриллар экан,

Кумуш балиқлардай ҳавода сузиб
Үчган кемаларининг шопни кимга тан?

Илк модель ясаркан Іциолковский —
Хаёлида кезгап елдирим «ТУ»лар.
У билган: забт этса инсон космосни,
Ризқу рўз бўлар ва буюклик бўлар.

Шундай! Оламиарвар қуёшига ҳамроҳ,
Заминга чин ўғил инсон яшайди.
Бугун у космосга қурар экан роҳ,
Бу ишида қанча имкон яшайди!

* * *

Кабинани тўлдирап Ер овози:
«Мен — Заминман!
Қандай борар нағвозининг?»
«Мен — Акбарман!
Тинчман! Бари жойнда!
Зарафшон мавж уриб ётар қуйнда»

* * *

Илк йўлдош учганда Акбарбек ўғлон
Мурти сабза урган ўсирини эди.
У излаган түйгу, орзу-ҳаяжон
Уфқатар багрида яширини эди.

Кўнглини олганди само ҳур қиздай
Кўёш, ой васлини ўртага қўйиб,
Осимон деса жони кўринимас кўзга,
Юраги Акбар севгига йўйиб.

Гилослар қизарипб, ўрик сарғайиб,
Тутлар майиз бўлар паллалар эди.

Қабутар-самолёт қанотин ёйиб
Гүёки Заминин аллалар эди.

Унинг нигоҳни тиндириар эди
Наинки самолёт, қалдирғочлар ҳам.
Қалбида иштнёқ ёндириар эди
Ҳаракат, кашфиёт, тўла бу олам!

Лўқлама, саволу жавоб, баҳслар,
Мактаб остонаси орқада қолди.
Самода гувиллаб тараалгаи саслар
Унинг қулогига ўринашиб олди.

Чорларди қор бўлиб чарх ургани само,
Ёмғир бўлиб қўшиқ куйлаган чаман!
Юлдуз, Сомон йўли, мунаввар Зуҳро,
Акбарга афсона сўйлаган Ватан!

Осмон буюклигии боиси нима,
Не учун юлдузлар ёнар абадий?
Ерда мангуликиниг илдизи нима?
Нечун кун нисонининг улуғ маъбади?

Не сабаб ҳаёт йўқ гўзал ойда ҳам?
«Етти қароқчи»нинг сатҳида не бор?
Унинг ўйларига эрк бермас бир дам
Шуъладан, юлдуздан яралган диёр.

Гарчи гап кўп эди ҳали заминда,
Уни катта ишлар кутарди тог-тоғ.
Акбарни самога чорлаган чиндан
Фазогирлик десак бўлар тўғрироқ.

Тоғлар қуршовида ястанган қишлоқ
Хушбўй ҳавосида ўси Акбаржон.
Осмонга дарз солиб чақнаса чақмоқ,
Қояларнинг уни шуълаланган он,

Камалак туташган тоғ этагига
Етаман дерди-ю, чопарди бола.
Уту ўланларнинг товланимагига →
Тикилиб юз сифат топарди бола.

Одам боқса, юрак орқага тортиб,
Қўз тингувчи тикка жарлик бошида
Соатлаб термулиб, хаёлга ботпб
Қолар эди Акбар ўсмири ёшида.
Эсида: неча бор полапон қушдай
Қанот пайдо қилиб учарди гўё,
Булутлар пойида қоларди тушдай,
Юлдузларнинг ипин тутарди гўё!

Қоядан-қояга ўтиб гоҳида
Акбар юрар эди олқордай эпчил.
Баланд дарахтларнинг тепа шохида
Читтакдай ўлтирас эди-да сингил.

Ёввойи капитарлар ортидан қувиб,
Зим-зиё, зах форга кираради дангал.
Ёғоч кўприк қолиб, уст-боши ивиб,
Қорасувни кечиб ўтарди ҳар гас.

Уни таажжубга соларди осмон
Қундузи, оқшоми, тунлари билан.
Сеҳргарга ўхшар эди ер чуони
Гулшани, офтоби, куплари билап!

«Ни қониқтирмас энди эртаклар,
«Ёшидан олдинлаб кетди», — дер она.
Она юрагида зилол тилаклар
Аста бўй кўрсатиб берар нишона.

Шундай қилиб содда, қишлоқлик ўғлон
Учиш машқлари-ла бўлди овора.

Унинг гайратидан, ишидан бу он
Хушхабар кутарди Она- сайдёра.

МАҚТУБ

«Онажоним, бормисиз омон
Гуркираган боғлар қўйнида?
Мушкулигиз этарми осон,
Укаларим, ортиб ўйиндан?

Мен йўқлигим билинмадими,
Буғдойзорга тушганда ўроқ?
Кўзингизга ёш инмадими?
Қилиндими томлар лой сувоқ?
Мен хотиржам. Ўқишилар тифиз.
Кун-кун ора машқу машғулот.
Ракеталар нақ кумуш бигиз,
Ростлаб турар парвозга қанот.
«Ҳув» деганида овоз йитгувчи
Қозогистон чўлларнадамиз.
Соғинчини хатга битгувчи —
Акбарнингиз, меҳри дийдангиз!»

Сутдай тошиб кетди бардоши,
Кўзга суртиб хатни интизор —
Она андак қилиб кўз ёши,
Кўнгли таскин топди-ю,
Виқор,
Қалбда фурур, қониқиш билан
Эртасини чамалар аён.
Кенг ҳовлида юз хил иш билан
Вақт ўтганин билмас ушоқ жон:
«Нашвати ҳам берди нишона,
Шафтолилар тирговучга зор.
Акбаргинам келса, — дер она,—
Бўлиб қолар уйимиз бозор.
Акбаргинам келса, ўргилай,
Ўзи этар рўзгорни обод.

Йиғиб-териб бир тўйлар қиласай,
Бобоснинг руҳин этиб шод.
Хўп жанинати эдилар бобо,
Тинч ухласин руҳи табаррук».
...Келин бўлиб тушганди Зебо
Холбобога арзанда, суюк.
Ким билади, бу қанчалик рост,
Эшитганди келин бир замон:
Фалакиёт илмига ихлос
Кўйган экай бобо, билнимдон.
Достонхонлик бўларди гоҳо.
Тонг отдирав эди кексалар.
Айтишарди: «Кошки, Холбобо,—
Икки оғиз сухан десалар.
Хоҳласангиз — нақлу ривоят,
Майли озроқ — илми ҳикматдан
Юлдузлардан сўйланг ниҳоят,
Сиздан ўтар ким бор сұҳбатда?!»
Юқориу Қуйин чиорда
Топган эди бобо эътибор.
Тоққа чиқиб ҳар йил баҳорда
Йигар эди кўкат, дорнвор.
(Табиблиқдан хабардор эди.)
Баҳс ҳам бўлган чой баҳонада:
Кимдир деди: «Унинг авлоди
Мирзо бўлган расадхонада»
Тугилгандаги тўйғич набира
Еру кўкка сиғмай Холбобо:
«Номи бўлсин мендан хотира —
Саъди Акбар!» — деди пурматъио.
«Кўзи пишиси, эл танисни» — деб
Тўй борми ё борми бир йиғини,
Неварасин қўлидан тутиб,—
«Қани, юргил, Акбаржон ўғлим!» —
Борар эди.
Самарқанд эса

Холбобога бир қадам эди.
Бобо шаҳар бораман деса,
Келнига кагта ғам эди:
Шаҳар тушса нечундир жиёдий,
Үйчан булиб қайтарди Акбар.
Кўпроқ кўкка термилар эди:
«Қайси Кавказ, Акбару Ахтар?»¹

СОҒИНЧ

Акбар Ерии жуда соғиниди
Нондай, сувдай, тоза ҳаводай.
Нур тўзони, ғубори ииди
Қош-кўзига чексиз фазода.

Нор туядай тиз чўккаи тоғлар,
Қилич дамли тоғ қоялари.
Милдираган кўкиш чироқлар,
Теракларнинг тик соялари.

Соғинтириди Акбарни беҳад.
Оҳ, Ер ҳиди ураг димоққал
Хаёллари туташар бу пайт
Иқлими хуш она қишлоққа:

Ана, олма ҳидлари тутган
Раста-растা бозорларими?
Асалари зувиллааб ётган
Шарбат тўла токзорларими?

Сувсаб келган пода ўтганда,
Лойқаланиб қолган сойми ул!

¹ Саъди Кавказ — қуттулуг юлдуз, саъди Ахтар — баҳт юлдузни, саъди Акбар эса бакт, толега ишбат берилувчи Юпитер (Муштарий) ишасетаси.

Кўкда юлдуз қайнаб кетгапда
Сигмай, сувга тушган ойми ул?

Кун чиқмасдан, кўтарилилмай нам,
Тонг-саҳарда терилган анжир
Кўзларига кўринар бу дам —
Етти иқлим боғининг гаижи.
«Қовунлар фарқ пишгандир балки?» —
Гўдаклигин эслайди Акбар:
(Ширинга ўч бу бола халқи!)
Сутдай кечада. Элу юрт ухлар.

Икки жўра паналаб юриб,
«Ўғир»ликка тушди иолизга.
Занжирдаги ит қолди ҳуриб!
Қовунлар ҳам кўринмай кўзга,

Қочишиди-я ўнг-терсга боқмай,
«Дод»ларидан уйғонди қишлоқ.
Этасига бу иши ёқмай,
Акбар еди уч-тўрт шапалоқ.

Озларини силамоқ бўлар,
Тарсакини ҳис этар гўё.
Тийран кўзлар мириқиб кулар:
«Қани, Ерда бўлсан шу асно!»

Кўзларига бир завқ қуийлар,
Гасвирга бой иллюминатор.
Кўринади қуий-қуийлар,
Замин, кўкат, боғ-роғ, қир-адир.

Хар ғиштида бир тарих — Брест
Жароҳати битмаган ҳамон.
Ура бошлар юраги тез-тез,
Икки хитоб тинглар Акбаржон:

БИРИНЧИ ХИТОБ

«Аҳду паймонларим дилимда қолди,
Кора совуқ урган ғунчадай ногоҳ
Солдатлик умримни қора ер олди
Үн саккиз ёшимда... Ү қиз-чи, эвоҳ,

Үзгага ёр бўлди... Мен бунда қолдим.
Мендан қолган зурёд — мардликдир оти.
Мангу уйқу бўлди менинг иқболим,
Юлдузга айланиш қолди ҳаётим!

Йигитга она ҳам, маҳбуб ҳам **Ватая**,
Ватаандир муҳаббат, вафоиниг боши.
Сенга оқ йўл тилар Комилов Ҳасан,
Юрт деб шаҳнд кетган бир ватаандошиниг!»

ИККИНЧИ ХИТОБ

«Сочнмга оқ тушди,— янграйди овоз,—
Фарзандлар ҳузурин кўрай дегандим,
Эл тинчи бузилди. Авжн олтии ёз —
Фронтга жўнади беш гул фарзандим.
Улар тогни урса қиларди талқон,
Одамжон, меҳнаткаш йигитлар эди.
Бир-икки хат келди. Сўнг бевом нишон,
Дом-дараксиз кетди... Порохиниг ҳиди —
Олис бўлса ҳамки, сил қилди мени;
Наҳот, ўққа учди сор лочинларим?
Улариниг согничи кул қилди мени
Софинч ўртайверди кун ўтган сари.
Қари бошим билан майдонга кирдим,
Ё тавба, ўзимни сездим Алломиш!
Энг қаттол жангларга ўзимни урдим,
Соф қолдим, ё тавба! Тўхта, семурғ қуш!
Сени жиловлагани инсон авлоди,
Уининг ҳаққи икки қўлим дуода.

Учавер, толмасин пўлат қашотши,
Акбарга салом де, Норқул бободан!»

Ватан шарафи деб ўғил ўстиргаи
Оталар, юракдан таҳсин сизларга!
Фронт деб, ризқининг ярмини бергани,
Ўзи киймаса ҳам қора кўзларга —
Мадад, кўмак дея кийим бош бергани,
Йиртиқ-ямоқ билан куни ўтгашилар,
Қор-ёмғир аралаш бир чигит тергани,
Беминнат, пахтасин элга тутгашлар.

Осмону фалакда учайдиган қуни —
Улуғ меҳнатингиз самараси бу!
Эртак оламида порлаган турмуши,
Кема айланаркан, Ер ўқи бўйлаб —
Минг йиллаб дилларда сўнмаган орзу!
Айланиб юргандай икки хитоб ҳам
Армондан, иқболдан, ҳаётдан сўйлаб!
Жон қулоги билан тинглайди олам!

Тинглар кунпа-якун Сонгми қишлоғи.
Тинглар кунпа-якун Сонгми қишлоғи,
Ерикнинг дардларнию баҳти, фироғни —
Эслатиб, эслатиб ишсон учмоқда!

Кема айланаркан, Ер ўқи бўйлаб
Айланиб юргандай Ипқилоб шоши —
Рус, ўзбек, гуржининг баҳтидаи сўйлаб,
Ҳайрат, таажжубга солиб дунёни!

Айланаб юргандай ленинча идрок —
Социал оламиниг соғлом ҳавоси!
Зулматлар бағрини этмоқда чок-чок,
Ўзбекистон ўғли — Акбар парвози!

* * *

Қоронгуда равшан нуқтадай
Кўринади Замии бу лаҳза.
Софиичига бўлиб пайдар-пай
Юрагига тушади ларза.

Ватан — дилининг сурори бўлгаи...
Софиимасдан бўларми уни?
Навоийни олди у қўлга
Парвозининг учнинчи куни.

Замии — дилининг сурори бўлгаи...
Аммо бугун кўнгил банд-банди ...
Фазоларининг ишқи-ла тўлгаи,
Уни шу ишқ аспир этганди!
«Деди: педур сенга оламда пеша?
Деди: ишқ ичра мажиунлик ҳамеша!
Дедиким: ишқига кўнглумиг ўрундуру?
Деди: кўнглумда жондек ёшурундуру...»

Чарақлаган кимёгар шаҳар
Хув, Навоий порлаб ётади.
Фарзандига тилаб шон-зафар,
Тупроқ узра оқ тонг отади...

* * *

«Хайрли кеч!
Ер чақириғи
Сукунатда акс-садо бсрар.
Ой тарқ этиб булут-қайини
Кабинага чарақлаб кирап...

Ой деганда, оғзи бор эмиш,
Кун деганда, кўзи бор эмиш,

Йўқ, ой эмас, кун ҳам эмас, йўқ!
Кулиб турган бир дилдор эмиш!

Фариштадай чиқариб қанот,
Қиз учармиш, у қувар эмиш,
Холдан тойиб Акбар мингани от —
Мункиганда, қиз кулар эмиш;
Ва йигитнинг иссиқ кафтига
Юлдуз бўлиб қўнармйиш кулгу,
Бир оташки, жизғин, тафтига
Тоб беролмай кўзин очар у!

Қарасаки, мисоли укпар
Учид юрар сурат сар-сари,
Унда бир қиз жилмайиб туар,
Жилмайганча қочарди нари.
Тутаман деб қизни, Акбаржон
Креслодан турди-да, бехос
Тебраидио, вазнсиз ҳар ён,
Сузиб кетди гўёки ғаввос!

Суратдаги сулув қиз ҳамон
Тутқич бермас: «Ер эмас бу» — дер.
Ёлборади унга Акбаржон:
«Акангизга нима қасд бу? — дер —

Дил боғимдан гул термагани қиз,
Осимонда ҳам куйдирманг бизни!
Севганига сир бермагани қиз,
Кўрарманиш ой юзингизни?..»

Сукунатнинг зич деворлари
Нураб тушар, кслади овоэ:
«Мен — Ер!
Кема приборлари

ЗАМИНИНГ ТУШИ

Ду не ҳол — ўғлидан бўлмади жавоб
Наҳот, омонатга бўлса хиёнат?
Замин туш кўрганча бўларди хуноб,
Илтижо қиласарди Замин бетоқат:

Бир минут сукунат. Бир минут сукут,
Бир нафас, бир нафас куйлама, аёл.
Сен борлиқ жамолин тўсмагил булут,
Гул, очилар бўлсанг, бардош топа қол!

Тўғонда қатимдай ростланган дарё,
Шовуллама, урма қирроқларга бош.
Ҳаракат, меҳнат-ла тирик эй, дунё,
Бир лаҳза сукутга топсанг-чи бардош!

Вулқон каби ерда портламоққа шай
Изтироб, ҳаяжон кўзлардаги ёш —
Бир дам ғаләёнинг тур-чи билдирамай,
Бир лаҳза сукутга топсанг-чи бардош!

Қизил Майдон. Чўккан оғир сукунат.
Ёркин шуълаланиб Мангуд ўт ёнар.
Саф-саф қўшип борар — енгилмас қудрат,
Сербар тўлқин каби сафлар тўлғанар.

Орак изҳорини, дилда борини
Сўэсиз, қўрғошинидай жимлик сўзлайди.
Фахрдан, армондан кўзлар оғриниб,
Ногоҳ бир каромат кўқдан излади.

Кеча кўчасини тўлдириб юрган,
Барваста қарагай каби бир ўглои,
Само даштларига жадал от сургаи
Мардлик, қаҳрамонлик, севинч ва армои —

Юлдуз каби олис, эртакдай йироқ,
Кўл етмас орзудир наҳот бу лаҳза?
Ерништ юрагига тушади титроқ,
Чидаб бўлмас ҳолга солади аза.

Музлаб-музлаб қолай деганида Ер.
Мангут Олов уни иснтар яна.
Тилга кириб, қани жигаргўшам, дер.
Гунг қиласукунат номли тантана.

Бошдан-оёқ қора кийингни аёл
Қизаргани кўзларин қадайди кўкка.
Нечун сен хаёлчан, сен паришион ҳол,
Не учун түпроққа тушибсан чўкка?

Аёл кўзларида аччиқ ёш қалқир,
Ўйиб-ўйиб борар ерии буичалар?
Баҳор келганида бу ерда балки
Очилар энг нафис, тоза ғунчалар!

Замина!
Сен Зояни эсладнигми ё?
Е жасур Матросов тушдими ёдга?
Уларнинг ёш умрн тарихга зиё,
Номлари ҳусидир бугун ҳастга!

Ирода, эътиқод, мардлик ўзи ие —
Замонга кўрсатди панфиловичлар.
Муҳаббат, садоқат, Ватан сўзи ие —
Жаҳонга кўрсатди панфиловичлар:

«Россия — бепоён. Ва лекин, дўстлар,
Чекнимоққа эса бир қадам ер йўқ!»

Ғалабани кимлар кутди-ю мустар,
Кимни сўнг лаҳзада ер тишлиатди ўқ...

Ана, биродарлар қабристонида
Ким у, қай шаҳиднинг онаси, эвоҳ!
У қайғу-аламиниг ғалаёнида
Мармар лавҳаларга ташлайди ишгоҳ.

Ершиг ўзиға ҳам ўхшаб кетар у:
Манглайида соисиз-саноқсиз ажин.
Бардоши ўхшайди, дардида ёғду —
Алаңгаси борга ўхшайди, Замии!

Ажаб, Гагарининг волидасими?
Ёки Комаровга алла айтган зот?..
Эсгил, эй жонфизо саҳар насими,
Ерни босирпикдан айлагил озод!

Ериниг пешонасины ўпди-ю офтоб,
Замиининг эс-хуши келди жойига.
Софинч туйгусидан бўлиб жингиртоб
Булбул мадҳ ўқирди гул чироїнига.

«Нафасигга шамол» — дер у ўзиға,
Фолиб табиати кўринар ўқтам.
Қуёш ўз йўлида, ҳаёт — изида,
Вақт ўтиб боради оҳудай илдам!

Умри бино бўлиб даҳшат ва қўрқув,
Ваҳима босмаган унн бу қадар.

Юраги куяди: «Сув! Бир уммон сув!»
Туш эканин билиб кўнгли ёрншар!

«Шукур, фарзандларим ўтли-шудлидир,
Бари меҳнатга ёр, иш деса — қочмас.
Кўнгли кенг, очиқ қўл, қалби — бегидир,
Шунданки, ҳаётим беҳуда кечмас!»

Замин! Одам билан тириксан сен ҳам,
Мавжудлигиш унга боғлиқ бир умр.
Эй иккى ажралмас, вафодор ҳамдам —
Меҳнат фарзандлари, сенга ташаккур!

Хаёл! Бунча учқур, чексиз, бетизгин,
Тошганда дарё у, тинганда — ирмоқ,
Гоҳ муздир, гоҳида оловдай қизғин,
Баъзан хира ёгду, баъзан у порлоқ!

Нечун сукунатнинг багридан юлиб,
Бўрон гирдобига отасан Ерни?
Тўплар гумбурлайди тугёнга келиб,
Кўзни қамаштирас кучдаги нурни

Аранг енгиб, Замин атрофга боқди,
Қафтида туарди Она ва Углон.
Учрашув! Нақадар кўнглига ёқди!
Тирбанд бўлган эди Марказий Майдон!

Шунча кутганлари кетмабди бекор:
Фарзанди ой бориб, қайтибди омон.
Бундай жасоратни қутламоқ даркор!
Ўглинг манглайидан ўпгил эй, жаҳон!

ҚАЙТИШ

Осмон шудринг тўкарди,
Гуллар ғуича тугарди,
Чўққиларда бургутлар
Қашотларин букарди.

Гуллар ўтиб қўлма-қўл,
Сочилдилар йўлма-йўл,
Фазогирниш бошидан
Сочқи бўлиб мўлу кўл!

Яшнаб ётган бекатлар,
Нурга ботган кўкатлар
Илинжида соппа-соғ
Қайтибди Саъди Акбар!

Еру йўлдоши кутар,
Насиба-оши кутар,
Она-Ерда умидвор
Навқирон ёши кутар!

Дилхуш-дилкаш сұҳбатлар,
Фойибона ҳурматлар,
Энди унга бир қадам
Гултоҷ, олқиши, шуҳратлар!

ДИЙДОРЛАШУВ

Пояндоз бўлибди алвон гиламлар:
Шафақранг булутдай майин ва юмшоқ.
Завқига тор келар бујек кўламлар,
У қадам босади туйғуси порлоқ!

Юзи ёруғ она-Ватан олдида,
Энмадаги бурчин айлади адо.
«Союз» деб аталган кема бортидан
Қандай сирли, гўзал кўришга! дунё!

Гул бўлиб келибди бу ерга Замин,
Меҳр бўлиб келмиш кўзларда Осмон.
Эшитгали унинг шаҳдам қадамин
Ишонч бўлиб келмиш бу ерга уммон.

«Онажон, жонгинам, қучогингни оч,
Феъли кенглигингдан ўргансин само.
Сенинг меҳриниг учун кийдирсинглар тож,
Муруввати, умри тугамас маъво!

Ассалом, эй, Замин — ота маконим,
Уч кунда бунишлар кўхлик бўлдинг сен!
Қайлардан топилди ахир имкони:
Гулу гулдастага, нурга тўлдинг сен!

Азалдан-ку ўзинг осмонига сингил,
Қуёшнинг севгани, оромижони,
Сен ижод саҳиаси, эй, оташ кўнгил,
Сен яшаш тарзининг қулай, равони!

Ассалом, Она-Ер, согинчиниг учун,
Севинчиниг учун ҳам минг бора қуллуқ!
Ерининг тортиш кучи бўлмаса, бугун —
Қайта олармидим, севгиси уауг!»

Уч умр, уч ҳаёт, уч қалб бақамти —
Замин, Она, Акбар — қон-қардош вужуд,
Тирик жон, ниятлар холис ва танти...
Ер ёшига Вақт ҳам бўлолмас ҳудуд...

Юлдузлар шуъласи куч берди унга,
Хар бирин бир ўлмас зурёд атади.
Билмас ҳасратлари, аламли мунгга
Ҳамон парво қилмай мағрур кетади —

Қуёш теграсида, адашмай йўлдаи,
Демакки, яшиамоқ муҳити аён,
Демакки, тириклик ҳуқуқи қўлда,
Демакки, чексиздир Ер учун имкон.

Чексиздир имкони Акбарбекниң ҳам
Туйғуп идрок пла, меҳр ила рости.
Улуғвор ва лекин ишонга қарам,
Муте кун кечпарат Ер! Ишон дasti —

Билан тирикка мусассар туироқ,
Гул очиб, куч йиғмоқ бахтига восил.
Йўқса, қолар эди абадий қургоқ,
Билмас эди нима — куртак ва ҳосил!

Уша Ер. Қадрдан мусаффо осмон.
Юрагини қамраб олган соғинчлар...
Йўллар. Ёр-жўралар. Ишқли бир тугён,
Бир-бираидан гўзал, жозиб севинчлар!

Бу туйғулар ўтли ирмоқдай оқар
Акбарбекниң зеҳи тармоқларида.
Ташаккур, дейди-ю Заминга боқар...
Заминининг поёнисиз йироқларида —

Ялт-юлт этганипча қайтарар шуъла
Қуёшга тутнлган ойнадай кундуз!
Замин яйраб ётар, орзуга тўла!
Бўғзини ўт бўлиб куйдиради сўз:

«Ассалом она-Ер, соғинчинг учун,
Севинчларинг учун минг бора қуллуқ!
Ернинг тортиш кучи бўлмаса, бугун —
Қайта олармидим, эй меҳри улуғ!

Мен сени умрбод баҳтиёр кўрай,
Алал-абад сенга йўламасин ғам.
Мен сени меҳримга, меҳримга ўрай
Жафокаш, меҳнаткаш, жонкашим — Онам!

Онажон, кўнгилнинг нозик еридан
Таҳсиним сенгадир, меҳрингга қуллуқ!
Кўдан — мадад олмай сенинг меҳрингдан —
Қайта олармидим эй, зоти улуғ!»

ХОТИМА

Замин! Гул мисоли, асраб беминнат,
Отасиз қолганга рағбат бўлдинг сен.
Йўлдан адашганга кўрсатиб ҳиммат,
Уни йўллаб, қўллаб, шафқат қилдинг сен!

Одатий юмушин тарк айлаб кимдир,
Олис самовотга чоғланса бугун,
Ўчган юлдузлардан топа олса нур,
Шарафингга шараф қўшилмас нечун!

Тўрт фасл айланиб бамисли паргор,
Қишдан — қор, баҳордан — лолалар ёнар.
Азиз бошинг узра, қаратил, бедор
Юлдуздай беҳисоб нолалар ёнар!

Биласан, қай бири унинг Улуғбек,
Қай бири гулханда ёнган Бруно?
Улар билан бағринг мангут тұлиғдек,
Сен борки, уларга етмайди фано?

Шундай онасанки, шодликлари — мүл,
Ғууриң тиімдікә ундаған үзин!
Яна шундайсанки, күз ёшлари күл,
Унда чүкмай дея, тополған түзим!

Сен борки, қадамлар кетмайди беиз,
Сен борки, сүзлар ҳам учмайди елга,
Сен үзинг яшашига ундаисан ёлғиз,
Сен үзинг инсонга ҳамқадам келган!

Қаҳрамонлыш учун умринг бор бүлсін,
Инсонга кенг макон бүлған эй, тупроқ.
Бағринг гулға түлсін, ёғдуға түлсін,
Инсонга гулистан бүлған эй, тупроқ!

Келажак насллар равнақи учун,
Юлдуз тұла шаффоғ осмонинг билан,
Меҳнаттаға ундаған ҳар қуёшли күн,
Күкламга түйинған бүстонинг билан,

Қайса дөвулларинг, ипак шамолинг,
Айқырган сойларинг билан бор бүлгин!
Күн-бакун түлишган етуқ жамолинг,
От бүлар тойларинг билан бор бүлгин!

Мангут шараф сенга, буюк баҳт билан
Катта ташвишларга елка тутған Ер!

Мардлик, муҳаббатни ўлмас шаҳд билан
Замондан-замонга олиб ўтган Ер!

Садоқат, муҳаббат сени алқасин,
Фарзандлар ҳузурин кўргил, эй, Она.
Бошингда тоабад қуёш балқисни,
Бахт билан ёлчитсин сени Замона!

1971—74

HAZO

КЕЛ, ҚУШИҚ

— Келгил, ҳаётимни безаган қўшиқ,
Келгил, юрагимни ўртаган наво!
Сен — севинч, сен — паноҳ, сен — оташин ишқ,
Сен камтар замшу ҳам юксак само!

Юракка айлан сен, айлаи нигоҳга,
Жўшгину назар сол туйғун ва сергак.
Баҳра олган баҳтим, сир тутган оҳга,
Келгил, баҳоримда балқан камалак!

Эшик қўнғироғи жирииглар тунда,
— Очайми, очмайми? — қўллари маҳтал.
Йўқ, очмас! Зулумот, гўнгу кар тунда
Зариф қайтиб кетар ким нечанчи гал!

У кетар. Қолгуъчи хаёллар сўйлар
Аразу иноқлик, шубҳадан бу кеч
Умрнинг тинч-нотинч йўллари бўйлаб,
Бахту ғам келтирган жабҳадан бу кеч!

— Майли, ҳижрои бўлиб сўйла, тоқатим —
Ёниб кул бўлгунча тингламогим бор!
Сўйла, эй жафою жоним роҳати!..
Тун оқар.

Сокинлик.
Учқунлайди қор...

Киң күнлида тунгулар
 Чертимаган тор эди.
 Олам бахтга йўғрилар
 Ҳамма ёқда қор эди!
 Айтилмаган сўзларда
 Ёш билмаган кўзларда.
 Чарақларди бир севги,
 Ҳароратли бир севги!
 Баҳор ваъда этди у
 Ҳар галгидан зиёда!
 Муқобилим йўқ, деди.
 Менинг ёруғ дунёда!
 Деди: — Йўлинг ёритсан,
 Еришади уфқлар,
 Мададкоринг бўлади
 Авжи равон қўшиқлар!

— Қўшиқ тонсан, дегандим,
 Куйламоққа киройи.
 Қел, қўшиғим, бўлақол
 Ҳастимнинг чиройи.
 Эътиқодим бўлақол,
 Қўзим нури бўл, қўшиқ.
 Сен қанотим бўлақол,
 Тугал умрим бўл, қўшиқ!
 Васлу ҳижрон ичида
 Ўзлигимни билай мен!
 «Яшаш» демоқ энг азиз
 Сўзлигини билай мен!
 Меҳрдан яйраган чоқ
 Қувончимни кашф этани!
 Забтига олса қийноқ,
 Бардошимни кашф этани!

Бир-бирига икки дил
Интилганча боради.
Зулайҳони бу севги
Чорлагандан-чорлади:
«Ёр-ёр»лар айтилди,
Карнай-сурнай чалинди,
Ер музлаган пайтийди,
Давра катта олинди!

Ўтли қўшиқ, хур қўшиқ
Икки дилни боғладинг
Сенга ташаккур, қўшиқ!
Икки йўлни боғладинг!

ЭРТАҚЛАР СҮНГИДА

Қиши айтиб ўтди такрор
Сеҳрли эртакларин,
Гул қоплади неча бор
Зарафшон этакларин
«Худди тилло узукка
Ёқут кўздай ярашган»
Деб кексалар Зулайҳо
Каби келин сўрашган!

Тўй бериб дангур-дунгур.
Бажо бўлди тилаклар.
Цўлга кирди бирма-бир
Полапондай гўдаклар.
«Фарҳоду Ширин» бўлиғ
Яшашарди баҳтиёр.
Иzzатли келин бўлиб,
Топиб обрў-эътибор.
Зулайҳонинг кўнгли тўк.
Ишлан чиқмасли боши.

Дерди: Сўниш билмас, йўқ,
Менинг севги қуёшим!

Тинимсиз югур-юғур
Хуснинн еб борарди.
Аммо Зарифжон мағрур,
Ўзига зеб берарди!

Зулайҳо гоҳо ярим —
Тунда хамир қорарди,
Нонии ёлиб, ими-жим
Тонг-ла ишга борарди.
Тунлари ой ботгунча
Икковлон ғишт қуийшар,
Қўни-қўшилар: «Бунча —
Уйпарамст бу», дейишар.
Унинг дилида бир ғаш
Уйғотарди Зарифжон,
Гоҳо ҳазил аралаш
Сўз қотарди Зарифжон:
«Ўлашганда ҳуснни
Кечиккансиз-да бир оз!»
(Зарифжоннинг кўзини
Еф босгани эди рост!)

Парво қилмади аввал,
Билмаганга солди у,
Аламиши ҳар маҳал
Ишдан-ишдан олди у!
Бир оёғи далада, .
Ҳовлида бир оёғи,
Ёғиларди жаладай
Зарифнинг ноз-фироги!
Қилдан қийиқ ахтариб
Қўтарар Зариф жанжал,

Бошига тоғ ағдариб
Кетарди баъзи маҳал:
«Кимсан, фалончи шофер,
Эъзозлар бутун колхоз!
Сиз бўлсангиз, нима, дер,
Кўнгли бўш хотин, холос!»

Уттизга кириб кирмай
Сочларига тушди оқ.
(Андишанинг отини
Зариф қўйганди қўрқоқ!)
Тун оқар. Хаёлсираб
Ултиради Зулайҳо.
Ирмоқ каби жилдираб
Оқиб келди бир наво:

— Дурра сочларинг қани,
Ипак эди-ку улар!
Уни юваб-ўргани
Вақт топмади бу қўллар!

— Қани, нозик бармоқлар,
Хино учун яралган!
Тутавериб ўроқлар,
Вақт бўлдими қарапга!

— Кўзлар қани порлагай,
Нега лоқайд боқар у!
Жонга ўтлар ўрлатган
Чақмоқ нигоҳ эдниг-ку!

Бийронлигинг қаерда?
Сўз демоққа ҳолинг йўқ!
Жайронлигинг қаерда?
Югурик шамолинг йўқ!

• • • • •

Кузгудаги үзими еки..
Қўзлар қани жодули, нозли?
Юзларидан тушарди оқиб.
Сўнган ишқнинг ўқинчли ёзи!
Қўзгу боқар ой каби совуқ,
Сесканади бирдан Зулайҳо.
Шафқат билмас ўтли чирмовуқ
Ураларди бўйнига гўё!
Хирмон-хирмон пахта териоди,
Қанча-қанча ўтқазибди гул,
Гоҳ ўтга, гоҳ сувга кирибди,
Ишдан боши чиқмабди нуқул!
Фақат... ўзи чиқибди эсдан...
Киймай-емай, этиб қаноат.
Гиклайман деб боғу иморат,
Ўз турмуши чиқибди издан!
Нураб тушмиш муҳаббат қасри,
Наҳот энди тикламоқ маҳол...
Бундан кўра бўлсайди басир,
Кўрмасди бу кунни эҳтимол!

Бундан кўра оддий капада
Яшасайди кўнгли тўқ, қувноқ!
Қўзларига ҳовли дафъатан
Бало бўлиб кўринди шу чоқ!
— Чиқиб кетгил, бошингни олио,
Юрма бунда, дейди, бир хаёл!
Юрагига фулғула солиб,
Идрокини айлаб гунгу лол!

— Ўт қўяқол бу уйга энди,
Қолмасин бу даргоҳдан нишон!
Севгинг ёнди, юрагинг ёнди,—
Дейди яна хаёт беомон!
Туҳмат ёнсин, ғаразлар ёнсин,
Ёнсин шубҳа, аразлар ёнсин!

Нигоҳларни нурсиз айлаган
Фийбат деган маразлар ёнсин!

Қулоғига чалинарди гоҳ:
«Эрингизнинг қадами бежо!»
Бутун қишлоқ эдшо огоҳ,
Бир бехабар эди Зулайҳо!

Ясан-тусан жойида эди,
Чақнаб юрар эди Зарифжон.
Дунё унинг пойида эди,
Дер: Бир келар бу давру даврон!

Зулайҳожои, ихтиёрингни
Бериб қўйдииг нега бунчалик?
Тингламас у энди зорингни,
Олмай ўтар саломга алик!

Қайдайдир бир сохталик борди,
Эркалаши, гапу сўзида,
Юрагини ўртаб юрарди,
Хафа эди ёлғиз ўзидан.
Мана нима бўлди оқибат:
Оида-сонда бир келар уйга,
Нимадаидир кўнглида гурбат,
Нимадандир димоги қўйган...
Сўрасинми? Не дейди ахир,
Суяксиз тил иималар демас!
— Балким ростдир, балки туҳматдир...
Уч кундирки Зарифжон келмас...

Қай оғзи бўш келтирди хабар:
«Сиздан тамом кечибди Зариф.
Ўзга ёрга бериб ваъдалар,
Қасамлар ҳам ичибди Зариф!»

Яна хаёл қайсар, бетизгин;
«Шафқат, шафқат сўрайман, тақдир,
Уз қалбимни билмасам ўзим,
Бу қандай сир, бу қандай гапдир!
Елғон! Зариф эмас гуноҳкор!»
Кўнгли покдир Зарифи унинг,
Топди. Шундай. Дилякаш, интизор
Наво тинар, тинмас дард туни.
Нима бўлди сенга, Зулайҳо,
Нега қўлинг ишга бормайди?
Миш-миси гапдан бу ёруғ дунё
Наҳот хира тортди, қорайди?
Жовдирайди кўзлари: «Кошки,
Ёлғон-яшиқ бўлсайди бу гап!
Нақ жонимни олмоқда рашким,
Тириклайн оловга ташлаб!
Бу шунчакн битта синовдир,
Не куйларга солмайди хаёл!
Хаёл қурсин, гоҳида ёвдир,
Қўй, ўзингни энди қўлга ол!
«Эмиш: ўтар-кетар бу дунё,
Иигитлик ҳам бир келар даврон....»
«Кетинг! Тезроқ!» — деди Зулайҳо.
Нақ бошида ўйнади гаврон...
— Кетма мендан, кетма, қоракўз,
Юрагимсан,— дея олмади.
Тополмади, тополмади сўз,
Керагимсан,— дея олмади...

Зариф уйдан чиқди-да, кетди,
Ҳар лахзаси соғинчу азоб
Баҳор ўтди, олтин ёз ўтди.
— Муҳаббат ҳам меҳнат дегани,
Меҳнат эса — тинимсиз кураш.
Ҳар ким ўрар ўзи эkkанин,
Бу нима гап, қандай тентираш?

Яхши от ҳам бир бор қоқилар...
Узр айтди у, сендан — кечирмоқ.
— Юрагимга олов ёқдилар —
Шубҳалардан...
Мушкул ўчирмоқ!

Кўплар тушди орага, фақат:
— Кўйинг, деди, энди бефойда.
Илдиз отиб кўкармайди баҳт,
Севги кучи йўқолган жойда!..

Ишга кетар хаёл-бехаёл,
Ўйга қайтар, ҳовли ҳувиллар.
Гоҳ онаси сўраб келар ҳол,
Кўзлари ёш билан ювилар...
«Ўқимадинг, ўқи деганда,
Бу кунларга қолмасди бошинг!
Майли, болам, тақдир экан-да,
Сабр бўлсин энди йўлдошинг!
Қувватим бор, ишни йигиштири,
Ҳали ҳам кеч эмас, ўқийқол,
Болалардан олма хавотири...
Интилганга ёр бўлар иқбол!
Оғир—еңгил бўлса — бўйнимда,
Одам бўлсанг менга мукофот...
Дўхтириликка ихлос қўйди-да
Бошлади у янгидан ҳаёт...
Сўнгра қайтди катта шаҳардан,
Ишлайверди бор кучин бериб.
Зарифжонни кўрса агарда
Кетар эди қалби гупуриб
Эрк бермасди ҳиссига фақат,
Утар-кетар йўл чангитиб ёр,
Довул олди теран сукунат
Денгизларда топгандек қарор.
Туйғуларнинг асов дарёси

Тошқин баҳор чоғига етди...
Кўз-кўз қилиб кўм-кўк зиёсин,
Баҳор ўтди, олтии ёз ўтди.

* * *

Тўлиб—тошиб келарди Зариф,
Бир дакки еб, кетарди қайтиб,
Бўйин эгиб, мунғайиб, ғариб
Ёрн рўйхуш бермаган пайти:
«Шуцдай масъум, мулоим дилда
Бунча ғазаб уйғонди қайдан?
Меҳрим, эиди қолдирма тилдан,
Илтижога, оҳларга айлан!»

* * *

— Зулайҳо дер: — Гуноҳ ўзимда,
Вақти-бсвақт тергай олмадим!
Бир хатолик ўтган кезида
Дилимдагин тўкиб солмадим!
Бола-чақа, рўзғорим дея,
Ортмабман ҳеч қозон-товоқдан,
Ўзим билмай, келиб қолибман
Сира қайтиб бўлмас қирғоқقا!

Калондимог эди Зарифжон,
Бу ҳам дедим, ахир фазилат!
Қуилиб ҳам қолар бир замон,
Камгаплик ҳам одамга зийнат!
Ўз ҳолига қўйиб қўйдим мен,
Энди эса ғурур бир бало...
Шуцдай қаҳр билан суйдим мен...—
Талвасада эди Зулайҳо.

Оҳ, истарди бедог бўлса ишқ,
Ойна каби акс этса баҳтни.

Хазони йўқ бир боғ бўлса ишқ,
Хижрони ҳам айласа бахтли!

УИЛАР

— Гоҳ муҳаббат баҳтидан сархуш,
Завқу шавқдан кўкларда юрдим.
Осмонидан айри тушган қуш
Қаби гоҳо ўтларда юрдим!
Гоҳо ишқининг чамаизорида
Шабада дил яиратар экан,
Гоҳо рашкнинг чангалзорида
Оёғимга санчилди тикаи!
Гоҳ ишончлар тонготарида
Кулдим, кўзга ёшлар тўлгунча,
Гоҳ гумонлар кунботарида
Йигладим дил хуноб бўлгунча!
Баҳтми? Уни сўраманг ҳаргиз...
Мен баҳтимни таъриф айласам,
Юксак, эзгу жонажон ҳар сўз
Сифатлашга уни эрур кам!
Баҳтим мени лолу кар этди,
Тиз чўқдим мен ҳузурида боз!
Бор кучимини сафарбар этдим
Ардоғида бўлмасин деб оз!

ҚАҲР...

Бир томонда гумонлар,
Бир ёқдан рашк балоси,
Бир томондан тоиталгани
Туйгуларининг садоси
Зулайҳони чақмоқда,
Жисму жони ларзада,
Бу азобли титроқдан
Хонумони ларзада:
— Нести нобуд бўлармиз,

Е сен, ё менинг бошим,
Нур тушмаган палакдай
Мўрт бўлмоқда бардошим!
Эй, ғуур, қаҳқаҳа ур,
Кар қулогим очилсин!
Шунда менинг-да бир қур
Ғазабларим сочилисин!
Истасанг, истамасанг
Ёнингдан мисли офтоб,
Бир куйдириб ўтарман,
Хоҳ титра, хоҳ чидам топ!
Қандай ўтли меҳр-ла
Севган бўлсан бир замон,
Шундай аёз қаҳр-ла
Рад этарман беомон!
Ақлу идрок устидан
Бугун қаҳрим ҳукмрон,
Чексиз меҳр-ла бу дам
Рад этарман беомон!

ТУҒЕН

«Кел, қўй, изза бўлгани етар,
Гўдакларга зор бўлгани рост!
Бир кун ишқнинг уволи тутар,
Зулайҳожон, сал ўзингни бос!
Ёшсан, соғлом, файратли, шукур,
Баҳслашасан кўркда ой ила,
Лекин аёл баҳти саналур
Гўзал, кўркам, тўқис оила.
Ёшлик ўтар бепарво, шошқин,
Кексаликда жони ҳолингдан —
Хабардор ким? Кўзингни очгин!
Фойда бўлар ёлғиз чолингдан!»

— Онажоним, гап йўқми бошқа...
Чимрилади Зулайҳо тажанг.
Жиққа тўлар кўзлари ёшга,
Яна ҳислар бошлар дилда жанг:

— Гап-сўзимда қандайдир
Энди түгёни бўлса,
Бахт ҳақида сўйласам,
Жиндай ёлғони бўлса,
Қаҳқаҳам жарангиди
Ғашлик, гумони бўлса,
Совуққон бардошимнинг
Ўтли исёни бўлса,
Рўйи рост иқоримнинг
Сирри ниҳони бўлса,
Ҳаммаси сендан фақат,
Эй, муҳаббат, муҳаббат!
Ёлғонни ҳам рост каби
Айта олсам дўндириб,
Уммон каби шаҳдинги
Қайтаролсам тиндириб,
Бардошингни навдадек
Олаолсам синдириб,
Дил нуримга умидинг
Майсадек талпинтириб,
Энг оддий сўзларимга
Хайрат-ла топинтириб,
Қўзларимга ишонмай
Сени кузатганим пайт,
Барчасига сен сабаб,
Эй, муҳаббат, муҳаббат!

НАВО

— Билагимда гупурган қувват,
Кўзларимда ёнган тоза нур,

Кул босган дил гулханин гувлат,
Фам эшигин ёлгил, тамба ур!
Газандадай ўрмалаб ундан
Чиққан сурбет хаёл, изтироб,
Пашша қочгац каби тутундан
Ишқ тобига беролмасин тоб!
Сен, жонимга аро кир, меҳнат,
Ишонч пайдо бўлсин танимда,
Тупроқ юрак каби сершиддат,
Уйғоқлигини кашф этганимда,
Еру кўкка сиғмай қолай-да,
Ғолиблликни ҳис этай такрор!
Ташвишларим кўриниб майда,
Бахт ҳаққига қайта созлаб тор;
Айрилиқнинг жин кўчасидан
Нурли йўлга чиқай отилиб,
Шубҳа, гумои барча-барчаси
Эргашолмай қолсин ботиниб!

БАЪЗАН

Ишдаи қайтар жоисарак,
Итпизор иккӣ гўдак,
Бағрига олар интиқ,
Оҳ, бунча әрка, таптиқ...
«Шахду шаккарим қани,
Сувда сувсарим қани,
Келақолсии, той-той,
Кулақолсии, бой-бой,
Хо, дўрса-дўрса-дўрса,
Дадасн бозорга борса,
Гўшт-гурунч ола келса,
Аяси пазанда бўлса,
Боласи хўранда бўлса...»

Бирдан сергак тортади,
Изтироби ортади.
Зулайхонинг қувончи
Шом еган ойдай ботади.

— Ишқинг оқар дарё эди,
Ирмоқча ҳоли қолмади;
Файзга тўлиқ дунё эди,
Тирноқча ҳоли қолмади;
Тахти равон бир йўл эди,
Сўқмоқча ҳоли қолмади;
Офтоб қадар мўл-кўл эди,
Чақмоқча ҳоли қолмади...
У ирмоқдан нима кутай мен?
Не деб унга кўзим тутай мен?
У сўқмоқда кезиниб бўлмас,
У чақмоқда исиниб бўлмас!

ЯНА НАВО

— Мехрим, сенинг шафқатинг керак,
Қаҳринг керак, даҳшатинг даркор:
Титратгандек кўкни гулдурак
У юракка бўрон бўлиб бор!

Ўргумчакдай ин қурган бўлса,
У юракда шубҳа ва гумон,
Ишончига тиф урган бўлса,
Совуқ гаплар бамисли илон,
Ҳаммасинн айла чириирак,
Бари сарсар, тўс-тўполондан
Караҳт бўлиб, бўлиб-эй чалпак
Бадар кетсин ёруғ жаҳондан!

Манманликнинг кўчасида ё
Кибру ҳаво базмини бошлаб,

Қамтарликка айтиб алвидо,
Юрган бўлса кўнглини хушлаб,

Виждон бўлиб ёқасидан тут,
Таъқиб айла қадамба-қадам,
Қилмишларин этмасин унут! —
Зулайҳони ўртарди алам! —

То бошини тошларга урсин,
Зардоб бўлиб қайнасин йифи,
Телба бўрон ҳар ёнга сурсин,
Пачоқ бўлган умр қайигин!

И ўқ, йўқ, уни қийнама, ҳаёт,
У ғам чекса, менинг ҳолим танг!
У ҳалоскор, у яна жаллод,
У кўзимда чарақлаган ранг!

Унинг ночор, ожиз афтода
!Органини кўрмасин кўзим!
У не гуноҳ қиласа дунёда,
Жавобгарн бўлай мен ўзим!

Кел, бошимда соябоним бўл,
Офтоб ўтди ёлғиз бошимдан.
Ажрадим-ку сенингиз бир йўл
Ака-ука, қариндошимдан...

ТУН ЭДИ...

Тун эди, хаёллар қуриб тантана,
Юракда галаён бошлади яна.
Ойнага урилар паға-паға қор,
Мўйсафид табиат вазмин, пурвиқор.
Ана, остоиада тўхтади кимдир,
Минг йиллик йўл босиб келгандай довдир,
Хоргин нигоҳ билан журъатсиз қотди,

Назари ханжардай юракка ботди:
— У ҳижрон йўлларин кезиб пиёда,
Мұҳаббат аталган ўлмас навода
Гуноҳи ювилиб, орзуси яшнаб,
Бемаъни фурурни ўтмишга ташлаб
Келибди.— Сўзларди севги ҳукмдер,
Остонани эса кўмниб борар қор...

* * *

Иифласинми, кулсними ёки,
Фақат чидаш берарми юрак?
Ана, баҳти келмоқда балқиб,
Унга пешвуз югурмоқ керак!
Отсиними ё таъни тошнни,
Турсинми ё тишлагандек мум!
Шунча йиллар эгик бошини
Қўтарсину қиссинми зуфум?
Уй эшиги очилар бехос,
Муздай ҳаво кирар хонага.
Дайди шамол эди бу холос,
Ўзин урган уйга-панага!
Қани, ўкраб йигласа йўқ-йўқ!
Гўдакларин уйқусин бузмас!
Хаёл! Чарчоқ, туш узуқ-юлуқ,
Тун яrimлаб қолганин сезмас!

Наво: «Бари туш эди, жоним,
Тушга ахир нималар кирмас,
Қалбим, умрим бўш эди жоним,
Ошкор гап бу, ҳеч кимга сирмас!»
Алаҳсираш эмас, бу — иқрор,
Сира қайтиб бўлмас қасам бу!
Остонада худди кимдир бор,
Ўша таниш овоз, қадам бу!

Гўдакларин ўпар уйқуда,
Сўнг безовта, кийинар у тез.
Қор ҳам тинган. Кеча осуда.
«Қайга? Нечун? Бу не деган сўз?»
Она ҳайрон, қалби бўлиб муз
Қолаверди этганча қалт-қалт.
Ҳув, Зулайҳо мисоли юлдуз
Учиб борар қор узра ялт-ялт.
Онаизор... Невараларин
Иссиқина ўринга солди.
Зулайҳоси — ишсеварини
Яна не дард қийноққа олди?
«Иши шундай... Вақти бемаҳал
Дўхтирик-да, бўлади бехоб.
Жонгинасин аяса-чи сал,
Омон бўлгур, бу нима азоб?!»
Иўқ у бу тун ўйлари хижил,
Севгисига бормоқда елиб!
Иўл-иўлакай дилдаги чигил
Тугунлари борар титилиб!

ЧОРЛОВ

Кел, кетдик иккимиз
Мағур, баҳтиёр
Хаётнинг давомли
Иўлкаларидаң,
Гурсиллаб ўтайлик,
Ёйилсин баҳор,
Севгининг сеҳрли
Ўлкаларида...

Қайта қўл урайлик
Тинган торларга,
Узилган мактублар
Қаптардай учсин!

Уэр айтиб сидқидил
Дўсту ёрларга,
Ҳис этиб бардошнинг
Баҳрали кучин,
Қетайлик, ғид-биди
Гаплардан йироқ,
Юксак-юксакларни
Кўзлаб, марралаб,
Бизга машъал керак,
Эмас жинчироқ —
Ўтмоқ-чун зулматни
Пора-поралаб!

Нимадир бу овоз,
Нимадир ўзи?
Синамаган, тўзмаган
Ишончнинг сўзи?
Ҳаётнинг покиза,
Ҳур нафасидан
Яралган энг гўзал,
Ўлмас қасида?
Интилмоқ, иштиёқ,
Чашмаларидан
Нур эмиб, яшнаган
Умидми экан?
Қимнинг ижоди бу
Чиройли наво,
Ё ишқми бу туйғу,
Айтгил, Зулайҳо
Қўнгилнинг энг нозик
Шодликларини,
Арралаб, йўқ қилиб
Ташларди ҳижрон,
Фарзанд муҳаббати,
Шўхликларини
Ҳис этиб яшашни

Билмаса бу жон!
Меҳнат, мاشаққатдан
Иқбол яратиб,
Иzlаниш баҳтидан
Шуъла таратиб,
Буюк мақсадларга
Вермасайди қўл,
Энтикиб, жон тикиб,
Төпмасайди йўл,
Оҳ, яна билмаса
Кечирмоқни ҳам,
Қайғуга қўл силтаб
Қувончни чорлаб,
Вошини тик тутиб
Магрур ва ўқтам,
Боқмаса умидлар
Кўкида порлаб,
Нима у? Ҳеч нарса!
Шунчаки одам,
У ҳолда ҳаётдан
Кутма шафқат ҳам!

Түёқлари чақнаб,
Изи чарақлаб,
Чанглари юлдуздай
Порлаб, ярақлаб,
Мудраган ҳисларин
Айлаб тўполон,
Уҷди-келди оҳу,
Кўзлари гирён!
Зулайҳо қошида
Эркаланди у,
Вужуд-вужудида
Пориллар ёғду:
Из тушмас тоғларнинг
Бошида ўйнаб,

Қайнар булоқларнинг
Тошида ўйнаб,
Зимзиё ўрмонлар
Қўмсаган нурдай,
Ушалмас армонлар
Ичра ҳузурдай
Учиб келди оҳу,
Қўзлари жоду!
Совуган орзуга
Берди ҳарорат,
Нафас бағишлиди,
Сайратди уни,
Осмондай бағрида
Яйратди уни!
У бунча сўзамол,
Тиллари бурро,
Эртаклар сўйлади
Гўзал, пурмаъно
Ва уни боладай
Эргаштириб шод,
Учмоқда бир оҳу
Чиқариб қанот,
Қайгуни қийратиб,
Бахтии улуғлаб,
Тамоми оламни
Олқишига чулғаб!

БУ ЎША ТУН

Бу ўша тун, қорли тун,
Ёр эшикдан қайтган кеч.
Жафоли тун, зорли тун,
Ёрга «кет» деб айтган кеч.
— Нега, осмон, узилиб
Бошимга тушмадинг, ҳей,
Кет, дедим, кетди безиб,
Энди бориб нима дей?

Югур, дерди ички туғён,
Югур, жонинг борича!
Кетар, қайтмас ёр ҳеч қачон,
Чоп, имконинг борича!

Ё рўй берар оҳ, хиёнат,
Сўнг омонлик қаёқда?
Жиноят у, зўр жиноят,
Фиппа бўғар томоқдан!

Унда зилол чашмалар
Илонларга айланар,
Гулистонлар, чаманлар
Тиконларга айланар!

Ё рўй берар бир фалокат,
Йўқлик сари кетар ёр!
Ютмоқдадир уни зулмат,
Қайтар уни! Бўл! Бўл! Бор!

ЮРАҚ ЁНГАНДА

Қатта шудгор оралаб
Аёл борар бошяланг,
Кўк бағридан мўралаб
Ой боқар унга тажанг.
Мисдай қизиб борар тан,
Ловиллар икки юзи,
Шамол каби еларкан,
Ойга тушди-ку кўзи:
«Сирларимни ўзингга
Айтар эдим бир замон,
Киргил энди сўзимга,
Уйга бор, оймўмажон!
Унда ухлаб ётмоқда
Гўдакларим бехабар,
Кўнгли сезгани чоқда

Унгопиб қолса атар
Сен юнагил, онажон --
Қайтар дея, овунтири,
Чала қолган алласин
Лайтар, дея овунтири!»
Шудгор қолди қорайиб,
Гойиб бўлди тўлинай,
Қора сочларин ёйиб.
Кетиб борар келиной!
(Жимгина келар кимдир
Унга қорама-қора)
Аёзда титраб дир-дир,
Зулайҳо кетиб борар!
Юраклари суст кетар.
Билаклари толади,
Якка теракка етар,
Бир лаҳза дам олади:
«Кумуш япроқ терагим,
Нияти оқ терагим,
Бер энди ёр дарагин:
Бундан Зариф ўтдими:
Ёр сўроғига тушдим,
Иzlайлик бирга-бирга,
Боришайлик иккимиз
Ёр пойи етган ерга!»
Ииқилдими терак ё.
Қанот боғлаб учди у?
Бир тин олиб Зулайҳо,
Шитоб йўлга тушди-ку.
(Жадаллаб келар кимдир
Унга қорама-қора).
Совуқда титраб дир-дир,
Зулайҳо кетиб борар...
Ялтираб тун қўйнида
Дарё музлаб етади.
Шундоқ дарё бўйида

Аёз сўзлаб ўтади.
Сесканади Зулайҳо,
Иzlайди йўлдошини.
Босиб борарди қиров
Унинг қалам қошини.
Бунча узоқ бу йўллар...
Нафаслари тиқилар.
Катта кўприк бошида
Аёл ҳориб йиқилар:
«Чинни кўприк дей, ўзим,
Ростини сен айтиб сол:
Менинг севгап юлдузим
Қайга ботди?» Кўприк лол.
«Бахт кўприги, дей ўзим,
Энди ростин айтақол!»
Садо йўқдир, кўприк жим.
Қор сочиб ўйнар шамол.
Кўприк ёнди чарсиллаб,
Ўтди-кетди охужон...
Жар бошида ҳарсиллаб
Тураг эди Зарифжон...
Түғёнлар оташидан
Тор кўриниб кенг жаҳон,
Тикка жарлик бошида
Тураг эди Зарифжон.
Оппоқ, ёрқин нуқтадай
Бир қизни кўрди пастда.
Ой таратган нуқрадай
Хур қизни кўрди пастда...

«Мен — ҳаётман, мен — курашман,
Юксакликман, алпим, кел!
Кўрқоқлармас, чин курашган
Менга етар, қалбим, кел»
Иирлар эди, кулар эди...
Туриб, қайта қулар эди,

Талпинганча Зарифжон
Келарди кўпприк томон:
— Халоскорим, халоскорим,
Азоб ичра тонганим,
Меҳрим, зорим ва озорим,
Ғазаб ичра топганим...
Билар эдим — қайсар эдинг,
Бир сўзлнгим, мардим-ей!
Бир кун «кел» деб айтар эдинг,
Бахтим ўзинг, дардим-ей!
Унут, унут, унут әиди,
Умр бошлансин бугун!

Айрилигу ҳижрон тинди,
Тун оқар, сержараиг тун...

* * *

Ана, худди дард кўрмагандай
Ишга ўтар Зулайҳо саҳар.
Юзларида эркалик, ханда
Илк бор мактаб борар болалар.
Иншоотлар кўтармоқда қад,
Машиналар ўтар гувиллаб.
Ҳаёт ўзи берган муҳаббат
Қўнгилларда бораркан гуллаб,
Нигоҳларни яйратар чаман,
Туйғуларни авайлаб бир ҳис:
Юракларни мангу эт ватан,
Ирода бер, ҳусн бер тенгсиз
Наво, наво — севги суврати,
Садоқатнинг эзгу баёни,
Сен оламиинг пок табиати,
Сен умрнинг гавҳар айёми!

Қорлар эрир, баҳорлар ўтар.
Ишқни куйлаб дуторлар ўтар,
Меҳнат бўлиб, мангу баҳт бўлиб.
Элда азиз нигорлар ўтар!
Қадамларнинг парвозларида.
Базмларнинг шаҳнозларида.
Янгиликлар овозларида
Мен дунёни оппоқ кўраман.
Келажакни порлоқ кўраман.
Иқбол сари юрмоқ кўраман!
Икки Дилни муштоқ кўраман!
Ва кўраман: осойиш йўлда.
Мангу наво ёр бўлиб дилда.
Яйраб-яйраб борар Ҳур Инсон
Севги туққан мангалик томон!

МУГДАРИЖА

Келинчак	3
Нозик	25
Ҳаётга таъзим	37
Она-Ер соғинчи	53
* Наво	89

© Ғафур ғулом номидаги Ҳадамиєт ва санъат нашриети, 1980.

На узбекском языке

Хаджилева Айдин

ПОЭМЫ

Редактор М. Жалилов

Рассом Г. Кошикова

Расмлар редактори А. Бобров

Техн. редактор Т. Смирнова

Корректор Ш. Соатова

ИБ № 906

Босмахонага берплди 26. 11. 79. Боснига руҳсат этилди 26. 08. 80. Р 14329. Формати $70 \times 108^{1/2}$
Босма көғози № 1. Адабий гарнитура. Юқори
Босма. Шартли босма л. 5,25. Нашр л. 4,8+0,08.
(вкл). Тиражи 10000. Заказ № 155. Бахоси 1 с.
Узбекистон ССР Нашриётлар, полиграфия ва
китоб савдоси ишлари Давлат комитетининг 2-
босмахонаси. Тошкент «Матбуот» полиграфия
ишлаб чиқариш бирлашмаси. Янгиёл, Самар-
қанд кӯчаси, 44.

Ёшлик орзулари нақадар гўзал ва самимий. Лекин у ҳаёт сабоқлари билан тўқнашмаса самарасиз қолиб кетади. Инсон ва унинг характери ти нимсиз курашларда, жабҳаларда тобланади. очилади. Ойдин Ҳожиеванинг «Қелинчак», «Наво», «Она-ер согинчи» каби бешта достонидан тузилган ушбу китобида юксак инсоний орзулар ва уларнинг катта ҳаёт лўлилаги қувонч ва ташвишлари жозибали иғодасини топсан.

Уағиғиева Айдин Позми
ББК 81У2